

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö osakond

Madis Roosimaa

**KOOLINOORTE SÕLTUVUSAINETE TARBIMINE
HIUMAA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja Valter Parve
Kaasjuhendaja Kandela Õun

Pärnu 2017

Soovitan suunata kaitsmisele .....

(juhendaja allkiri)

.....

(kaasjuhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud "...“ ..... a.

TÜ Pärnu kolledži ..... osakonna juhataja

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus.....	4
1 Koolinoorte sõltuvusainete tarbimine Eestis.....	6
1.1 Sõltuvuse tunnused ja olemuse määratlemine eri valdkondades.....	6
1.2 Eestis noorte hulgas levinumate sõltuvusainete ülevaade.....	9
1.3 Sõltuvusainete tarvitamise põhjused koolinoorte hulgas.....	12
1.4 Sõltuvusainete tarvitamise tagajärjed koolinoorte hulgas.....	14
1.5 Sõltuvusainete tarvitamisega kaasnevad probleemid Eesti koolinoorte hulgas...	16
2 Uurimus sõltuvusainete tarvitamise kohta Hiiumaa koolinoorte seas.....	18
2.1 Uurimustöö eesmärk, uurimusülesanded, andmekogumise meetod.....	18
2.2 Uurimuse valim ja läbiviimine Hiiumaa koolinoorte seas.....	19
2.3 Hiiumaa koolinoorte uuringu küsimustik ja sotsiaaldemograafilised näitajad valimi kohta.....	20
2.4 Uurimustulemuste analüüs sõltuvusainete tarvitamise kohta Hiiumaa koolinoorte hulgas.....	22
2.4.1 Tubakatoodetega seotud küsimuste analüüs Hiiumaa koolinoorte hulgas.....	22
2.4.2 Alkoholiga seotud küsimuste analüüs Hiiumaa koolinoorte hulgas.....	26
2.4.3 Uimastitega seotud küsimuste analüüs Hiiumaa koolinoorte hulgas.....	31
2.4.4 Arvamuste ja ettepanekute analüüs Hiiumaa koolinoorte hulgas.....	37
2.5 Hiiumaa koolinoorte uuringu tulemuste arutelud, järeldused.....	41
2.6 Hiiumaa koolinoorte seas sõltuvusainete tarvitamise vähendamiseks tehtavad ettepanekud.....	43
Kokkuvõte.....	45
Viidatud allikad.....	47
Lisad.....	51
Summary.....	60

SISSEJUHATUS

Koolinoorte riskikäitumist on Eestis palju uuritud ja seda tehakse tihti (Kobin et al., 2012 lk 4). Paraku statistilised tulemused üldistavad ja koondavad väikesed piirkonnad kokku (Emor, 2014 lk 5). Valimite üldkogumid on moodustatud juhuvalimi meetodil. Eesti väiksemates piirkondades ja ääremaadel - kaasa arvatud Hiiumaa - ollakse huvitatud oma kogukonna koolinoorte riskikäitumisest ja nendega kaasnevatest probleemidest. Nende elanikkond on tihti väike ja õpilasi nii vähe, et iga lapse andmed statistikas on olulised näitajad, ei piisa juhuvalimist, vaid on vajadus kõiki hõlmava valimi järele.

Uurimisprobleem on ühiskondlikust seisukohast, kus sõltuvusainete tarvitamise probleem on kogu Eestis suurenev ja hirm selle ees väikeses kogukonnas, pidevalt aktuaalne. Nooretega töötavad spetsialistid soovivad teada, millises seisus on hetkel nende kogukonnas koolinoorte sõltuvusainete tarvitamine.

Uurimistöö eesmärk on: selgitada välja Hiiumaa koolinoorte sõltuvusainete tarvitamise ulatus ja sellega seotud probleemid ning leida nende vähendamise võimalused. Sellest tulenevalt on püstitatud uurimisküsimused ja ülesanded.

Uurimisküsimused on:

1. Millised on koolinoorte seas kasutatavad sõltuvusained ja nende tarvitamise ulatus Hiiumaal?
2. Millised on sõltuvusainete tarbimise põhjused ja selle ennetamise võimalikud lahendused koolinoorte seas?

Uurimisülesanded on:

1. Anda kirjanduse põhjal ülevaade koolinoorte illegaalsete ainete tarbimise ja nende põhjuste kohta Eestis.
2. Viia kõikides Hiiumaa üldhariduskoolides läbi Hiiu Maavalitsuse poolt tellitud küsitlus.
3. Analüüsida küsitluse tulemusi ja tuua välja sõltuvusainete tarbimise olukord Hiiumaa

koolinoorte seas.

4. Kõrvutada küsitluse tulemusi vanuste ja sugude suhetes.

5. Analüüsida sõltuvuseainete tarvitamise põhjuseid koolinoorte seas ning teha ettepanekuid ennetustöö tõhustamiseks Hiiu maakonnas.

Lõputöö on jaotatud kaheks, teoreetiliseks ja empiiriliseks peatükiks. Esimeses peatükis tutvustatakse sõltuvuse olemust ja selle põhjuseid, tagajärgi ja probleeme Eestis ja kogu ühiskonnas. Lõputöö teises, empiirilises osas tuuakse välja ühe külje pealt kvantitatiivsed andmed sõltuvusainete tarvitamisest ankeetküsitluste tulemuste põhjal, mis annab ülevaate erisustest ääremaa kohta Eestis. Empiirilise osa teise külje pealt tuuakse välja kvalitatiivsest seisukohast lähtudes võimalikest probleemi põhjustest ja analüüsitakse neid ankeetide avatud küsimuste põhjal. Tehakse kokkuvõtte ja ettepanekud probleemi lahendamiseks Hiiumaa koolinoorte seas.

Aitäh kõigile lõputöö valmimisega seotud isikutele. Suured tänud kõikidele Hiiumaa koolide juhtkondadele ja klassiõpetajatele ning Vaher, Arvisele uurimise läbiviimisel. Eriline tänu juhendaja Valter Parvele ja kaasjuhendaja Kandela Õunale eriti asjakohase abi eest probleemide korral. Tänu Pärnu Kolledzi õppejõududele, Hiiu Maavalitsuse sotsiaalosakonna töötajatele, töökaaslastele abivalmiduse ja mõistva suhtumise eest.

1 KOOLINOORTE SÕLTUVUSAINETE TARBIMINE EESTIS

1.1 SÕLTUVUSE TUNNUSED JA OLEMUSE MÄÄRATLEMINE ERI VALDKONDADES

Inimene oma olemuselt koosneb füüsilisest ja immaterjaalsest, kehast ja vaimust, füsioloogilisest ja psühholoogilisest, kehalisest ja hingelisest poolest. Mõnedes valdkondades eristatakse kolme osapoolt, nagu teoloogias ihu, hinge ja vaimu, või meditsiinis füsioloogilist, kognitiivset ja psüühilist. Sõltuvus on häälve, mis vallutab inimese, mõjutades kogu ta olemust, nii füüsilist, kognitsiooni ja psüühik.

Ingliskeelne sõna addiction - sõltuvus tähendab ka pühendumist, tuleneb ladina keelest ad dicere- end loovutama, anduma või pühendumama (Hardiman 2012, lk 9). „Sõltuvus on iga sundkäitumine, mis piirab inimlikku tahtevabadust, mida tekitab seotus ihaldada konkreetseid objekte” (May, 2009, lk 47).

Sõltuvuse ja sõltuvusainetest tulenevate tervise probleemide diagnoosimine ja ravi määramine on psühhiaatria valdkond. Psühhiaatrid, nagu teisedki arstid Eesti Vabariigis peavad lähtuma praegu kehtivast Rahvusvahelise Haiguste Klassifikatsiooni 10.väljaandest (RHK-10). RHK-10 on välja töötatud algselt suremuse ja haigestumise klassifitseerimiseks ja kodeerimiseks, mis on kolme kohaline e kolme tasandiline, kuhu iga meditsiini valdkond võis lisada oma poolseid täpsustusi kooditasandite näol. Nii on psüühikahäiretes lisatud kliinilised kirjeldused ja diagnostilised juhendid, millest Eesti psühhiaatrid ei tohi mööda minna. (Sotsiaalministeerium, 1996)

RHK-10 V peatükis koodidega F10 - F19 on klassifitseeritud psüühhoaktiivsete ainete tarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäired, mis on seostatavad ühe või mitme psüühhoaktiivse aine tarvitamisega (tabel 1). Aineteks võivad olla ka arsti poolt määratud ravimid. RHK-10 V järgi on sõltuvus „Somaatiliste, käitumuslike ja kognitiivsete

avalduste kompleks, mille korral aine või ainete tarvitamine saavutab patsiendi käitumises prioriteedi käitumisavalduste suhtes, mis on kunagi olnud suurema väärtusega. Sõltuvussündroomi olulisim iseloomujoon on tung psühhoaktiivset ainet, alkoholi või tubakat tarvitada.” (Maailma Tervishoiuorganisatsioon, 1993).

Tabel 1, RHK-10 Psüühika ja käitumishäirete koodid. kood aine tarvitamisest tingitud

kood	aine tarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäired	kood	aine tarvitamise osatähtsus
F10	alkohol	F1x.0	äge intoksikatsioon
F11	opioidid	F1x.1	kuritarvitamine
F12	kannabinoidid	F1x.2	sõltuvus
F13	rahustid või uinutid	F1x.3	võõrutusseisund
F14	kokaiin	F1x.4	võõrutusseisund deliiriumiga
F15	muud stimulaatorid	F1x.5	psühhootiline äire
F16	hallutsinogeenid	F1x.6	amnestiline sündroom
F17	tubakas	F1x.7	residuaalne või hiline psüühikahäire
F18	lenduvad lahustid	F1x.8	muud psüühika- või käitumishäired
F19	mitmed või muud psühhoaktiivsed ained	F1x.9	täpsustamata

Allikas: Maailma Tervishoiuorganisatsioon, 1993

Sõltuvusele eelneb kuritarvitamine, mida iseloomustab tegevus või aine tarvitamine, mis on muutunud korduvaks, vaatamata kahjustustele selle tagajärjel. Probleemid võivad tekkida suhete tasandil, rollide tasandil ühiskonnas (kodus, tööl, koolis, õigusorganitega) või füüsilised (lõhutud esemed, kehavigastused, somaatilised haigused), (Naim-Feil & Zangen, 2013, lk 613).

Sotsiaaltöö valdkonnas joondutakse enamasti Hardimani (2000, lk 10) järgi, kes iseloomustab sõltuvust nelja komponendi alusel: sundus, sõltuvus, regulaarsus, hävitavus. RHK-10 V järgi on sõltuvusel kuus tunnust: tugev tung või sundmõte tarvitada ainet; võimetus kontrollida aine tarvitamisel käitumist, tarvitamise kestust ja aine hulka; võõrutusnähud aine mitte manustamisel; tolerantsus tarvitatava aine suhtes; muude huvide progresseeruv taandumine aine tarvitamise ees; aine tarvitamise

jätkamine vaatamata ilmsetele kahjustavatele tagajärgedele (Maailma Tervishoiuorganisatsioon, 1993). Sõltuvuse diagnoosimiseks piisab nendest kolme tunnuse esinemisest viimase aasta jooksul. Ameerikas tunnustatud psühhiaatri May (2009, lk 49-54) järgi sõltuvus koosneb viiest tunnusest: tolerantsus, võõrutusnähud, enesepeetus, tahtejõu kadumine, moonutatud tähelepanu. Kuigi nimetatud kolm allikat iseloomustavad sõltuvust erinevate väljenditega ja erineva mahuga on põhimõtteline sisu sama.

Tolerantsuse all mõistetakse sõltuvusest saadava naudingu vähenemist, või selle esialgse kogemuse puudumist, mida enam ei saada vaatamata sõltuvuskäitumise jätkamisest. See on taluvuse tõus mingi aine suhtes, füüsiliselt organismi kohastumine ainega bioloogilisel tasandil ja käitumisviis tarvitatud aine toime varjamiseks. (Maailma Tervishoiuorganisatsioon, 1993), (Leonardi, Vellucci, Mammucari, & Fanelli, 2015, lk 4901)

Võõrutusnähud võivad olla nii somaatilise, kui ka psüühilise iseloomuga. Võõrutusnähud tekivad sõltuvusaine või käitumise taandumisel või ära jäämisel. Need on hävitusliku iseloomuga ning võivad põhjustada valusid, oksendamist, füüsilise vaegusi, depressiooni, hallusinatsioone, ja muid psüühikahäireid. (Maailma Tervishoiuorganisatsioon, 1993)

Enesepeetuse all mõistetakse peent leidlikust vabandada iseendale sõltuvuslikku käitumist. Leitakse ikka mingi põhjus aine tarvitamiseks, kuigi mõistus üritab tasakaalustada ja kontrollida probleemset käitumist. (May, 2009, lk 52). Sõltlased elavad reeglina oma fantaasiamaailmas, kus luuakse endale mugav tegelikkus (Martínez-gonzález, López, Iglesias, & Verdejo-garcía, 2016, lk 13-19). Nende kognitsioonis toimub pidev projektsioon, reaalsustaju moonutamine, ratsionaliseerimine ja ka rollide eitamine (Martínez-gonzález, López, Iglesias, & Verdejo-garcía, 2016, lk 13-19).

Tahe ja sisemine tung aine järele järjest suureneb, aga mõistus saab aru, et see ei ole vajalik ja kasulik. Tahtejõud sellele tungile vastu panna hakkab järjest nõrgenema (Skinner & Aubin, 2010, lk 606-612). Sõltuvusse jäänud isikut juhib iha aine järele ja tahtejõud on kadunud sellele vastu panna. (May, 2009, lk 53) Tahtehõu kadumine on selekteeritud iha või tung, mis kitsendab ja täpsustab sõltuvuse omadust.

Moonutatud tähelepanu. Sõltuvus kontrollib inimeste käitumist ja on muutunud neile ebajumalaks (May, 2009, lk 54). Ei suudeta haarata tervikliku pilti enda ümber, vaid keskendutakse ainult oma aine saamisele. Normaalse tähelepanu juures on võimalik vaadata olukorda ka kõrvalt vaataja pilgu läbi ja hinnata olukorda adekvaatselt.

Teoreetilise osa esimene alapeatükk kirjeldab kokkuvõtvalt sõltuvuse olemust. Tuuaks välja sõltuvuse komponendid, milleks on tugev tung aine või käitumise järgi, sõltuvus või kontrollimatus selle saamisest ja tegevuse jätkamine vaatamata asjaoludele e enesepettus, regulaarsus, hävitatavus või võõrutusnähud, tolerantsus aine või käitumise suhtes, moonutatud tähelepanu.

1.2 EESTIS NOORTE HULGAS LEVINUMATE SÕLTUVUSAINETE ÜLEVAADE

Igas kultuurilises, geograafilises, eluealises ja rahvuslikus piirkonnas tekivad nendele enim tarvitavad sõltuvusained. Näiteks Indoneesias on teismeliste poiste tubaka suitsetamine kõige aktsepteeritum ja valdavam maailmas (Ng, Weinehall, & Öhman, 2007, lk 794), või beetli pähklite närimine asiaatide seas (Auluck, Hislop, Poh, Zhang, & Rosin, 2009, lk 1118). Samuti on Eestis välja kujunenud levinumad sõltuvusained vastavalt rahvusele ja piirkonnale. Näiteks Ida-Eestis liikuva ained on Venemaa mõjutusel erinevad Lääne-Eestis enim kasutatavatest ainetest. Alljärgnevalt tutvustatakse lühidalt Eestis üldiselt levinumaid illegaalseid ja piiratud legaalsusega sõltuvusaineid.

Alkohol on närvisüsteemi depressant. Teatud koguse puhul tekivad petlikult erguti nähud ja suurte koguste ning pikaajalise tarvitamisega hallutsinogeensed nähud. Alkohol tekitab rahustava tunde, unisust, erutust, ärevust, vaigistab valu, põhjustab koordinatsiooni ja kõnehäireid, tekitab depressiooni, lülitab aju tegevuse järk-järgult välja. Sageli alkohol võimendab meeleolu, millega joomist alustati. Kaob enesekontroll, ohu- ja mõõdutunne, selle tulemusena inimene muutub suhtlemisaltimaks, riskihimulisemaks ning võib sattuda konflikti või õnnetustesse. Alkoholi mõju võib olla individuaalselt väga erinev, samuti kainenemine, see oleneb tarvitaja pikkusest kehakaalust, soost, eelnevalt tarvitatud toidust ja selle kogustest, ümbritsevast

temperatuurist. (Tervise Arengu Instituut n.d)

Alkoholiseaduse (AS) §46 järgi on alaealistel alkoholi tarvitamine keelatud (*Alkoholiseadus*, 2002). Eestis oli 2011 aastal 15- ja 16-aastaste õpilaste hulgast 95% proovinud alkoholi ja 55% purjus olnud last, vähemalt 10% purjutas korra kuus, tüdrukute osakaal on aastatega tõusnud poistega samasse suurusjärku (Kobin et al., 2012, lk 11-14). Lääne-Eestis oli 2014 aastal 11-15-aastaste seast alkoholi proovinud pooled õpilastest (Aasvee K, 2015, lk 58). Alkohol on noorele organismile väga ohtlik, mida varem selle tarvitamist alustatakse, seda suurem oht on sattuda sõltuvusse (Norway Grants, Siseministeerium, & Tervise Arengu Instituut, n.d.).

Teiseks levinumaks sõltuvusaineks Eestis on nikotiin. Nikotiini saadakse reeglina tubakataimedest põhiliselt suitsetades kopsude kaudu, kui ka põsktubaka närimisel või niina tõmbamisel limaskestast kaudu. Suitsetades imendub nikotiin koheselt verre ja jõuab kümne minuti jooksul ajju. Nikotiin hakkab ka kiiresti kehast eralduma, aga kestab kuni paar tundi. Kui suitsetaja saab tihti uusi annuseid hakkab nikotiin kehas kuhjuma ning püsib üle öö. (Harro, 2006, lk 195-200)

Nikotiin on hästi kergesti ja kiiresti sõltuvust tekitav aine, mille manustamisel tekib lühiajaline heaolu tunne. Tõuseb tähelepanuvõime ja keskendumisvõime, südame töö kiireneb, vererõhk tõuseb, kehatemperatuur langeb. Võib tekkida iiveldus, peavalu ja köha. Toime võib olla rahustav või ergutav. Pikaajaline tarvitamine võib tekitada mitmeid vähkkasvajaid, nõrgestab immuunsüsteemi, tekivad hingamisteede ja veresoonekonna ning südame haigused. ("Tubakas," n.d.) Tubakaseaduse (TubS) §27 järgi alla kaheksateistaastasel isikul on suitsetamine, suitsuvaba tubakatoote ja tubakatootega sarnaselt kasutatava toote tarvitamine keelatud (Tubakaseadus, 2005, 29, 210). 2010 aastal suitsetas Eestis keskmiselt 13% 13-aastastest ja juba kaks korda rohkem 15-aastastest õpilastest (Lilles & Ringmets, 2013, lk 20). Lääne-Eestis olid need arvud 2014 aastal vastavalt 5% ja 12% (Aasvee K, 2015, lk 50).

Kolmanda sõltuvusainena on tuntud kanep. Kanep on taim, mille psühhoaktiivsuse põhjuseks on kannabinooidide sisaldus, selle eri osades erinevas koguses (Harro, 2006, lk 81-82), (Paton & Pertwee, viidatud Pertwee, 2006, lk 166). Kanepist saadakse palju erinevaid tooteid erineva kasutuse jaoks nagu vartest köie ja kanga kiudusid, ürdist koide tõrjevahendit, seemnetest toitu vanas Hiinas, seemnetest õli erinevaks otstarbeks

kaasa arvatud uimastiks, kuivatatud lehtedest ja õisikuidest (marihuaana) uimastit suitsetamiseks, tee ja muude tõmmiste tegemiseks, samuti ka õisikust saadavat vaiku (hašiš), seda ka näritakse, ainet kasutatakse veel ravimina (Harro, 2006, lk 81-85).

Kanepi tarvitamine uimastina tekitab lühiajaliselt maailma-, ruumi- ja ajataju muutusi, mälu, keskendumis-, koordineerimis-, reaktsioonivõime nõrgenemist, reflekside aeglustumist, söögi ja magusa isu suurenemist, hallutsinatsioone, ärevushooge, jutukust, eufooriat, lõbusust. Füüsilised nähud on pulsi kiirenemine, kehatemperatuuri alanemine, seedimise aeglustumine, veresuhkru alanemine. ("Kanep," n.d.) Aju impulside muutuste tagajärjel tekib madalam ärksus ja magades rohkem aeglane uni kui kiire uni. (Harro, 2006, lk 87)

Kuigi üheksal protsendil täiskasvanutest, kes tarvitavad kanepitooteid, tekib sõltuvus, teismelisena kanepit proovinutest 17%, igapäevastest tarbijatest on kuni pooled kanepisõltuvuses (Järvelaid & Haldre, 2015, lk 22-23). Kanepi proovimine on Eestis põhikooli lõpetajate hulgas alates 1995 kuueteistkümnenda aasta jooksul pidevalt tõusnud 7%-lt 24% -ni (Kobin et al., 2012, lk 18). Euroopa keskmine on 17% ("ESPAD uuring: Noorte uimastitega katsetamine on stabiliseerunud," 2016). Eestis tegutsetakse teatud ringkonnas kanepi legaliseerimise nimel. Tegelikult on eestlaste tulevik, selle aine kasutuse pärast muret tekitav. Kanepi tarvitamine Eestis on üle euroopa keskmise (mida on tõstnud juba Eesti näitajad) peaaegu 1,5 korda ("ESPAD uuring: Noorte uimastitega katsetamine on stabiliseerunud," 2016).

Neljandaks vaadeldakse käesolevas lõputöös sõltuvusainete gruppi, mida kutsutakse inhalantideks. Inhalantideks nimetatakse sissehingatavaid aineid: liim, bensiin, lahusti, propaan, lakk, puhastusvahendid jt. Nende ainete tarvitamine on Eesti koolinoorte hulgas kolmandal kohal sõltuvusainete kasutamise pingereas. Eelpool välja toodud ainetega võrreldes on inhalantide proovimise protsent 15- ja 16-aastaste hulgas tunduvalt väiksem, aga näitab 2011 aastal kõige suuremat tõusu. 2007. aastal oli see 9% ja 2011. aastal juba 15% (Kobin et al., 2012, lk 7-18). Oluline on pöörata õigeaegselt tähelepanu inhalantide tarvitamisele koolinoorte hulgas.

Ülejäänud sõltuvusainete tarvitamine Eesti koolinoorte hulgas jääb alla 10% ja nende proovimine ja kasutamine näitab üldiselt stabiliseeruvat trendi (Kobin et al., 2012, lk 18). Vähesed koolinoored on tarvitanud illegaalselt veel uinuteid, rahusteid, ecstasyt,

amfetamiini, seeni, popperit, LSD, GHB, kokaiini ja cracki.

Lühidalt selle alai kokkuvõtteks võib väita, et Eestis tuntumateks sõltuvusaineteks koolinoorte hulgas on alkohol, nikotiin, seejärel kanepis sisalduvad kannabinoidid. Järgmisena kasutatakse kaifi saamise eesmärgil inhalante, see tähendab, nuusutatakse kõiki kättesaadavaid vedelikke ja gaase, mis põlevad. Ülejäänud uimastid noorte tarvitajate seas Eestis samavõrra suurt tähtsust ei oma.

1.3 SÕLTUVUSAINETE TARVITAMISE PÕHJUSED KOOLINOORTE HULGAS

Selleks, et sõltuvusprobleemi ühiskonnas pidurdada, ravida või ennetada peab teadma selle põhjuseid. Üldsusele on teada, et tänapäeva olukorras tegeldakse peamiselt probleemide tagajärgede kustutamisega, mitte nende põhjuste eemaldamisega. Esmalt tuleb põhjused välja selgitada, siis saab paremini tagajärgede tekkimise ärahoidmisega tegeleda.

Psühhotroopsete ainete esmase proovimise ja korduva tarvitamise põhjuseid on palju ja erinevaid. Nendel põhjustel on üks ühine omadus, kõik illegaalsed ja enamuse lubatud tegevused on juba algselt inimese käitumisse tulnud teiste mõjutusel. Sõltuvusainete tarvitamine ei hakka kunagi üksi. Alati on tarvis kedagi teist või grupeeringut, kes mõjutab noort riskikäitumiseni. (May, 2009, lk 126) Mõjutajateks võivad olla nii kaaslased, kui ka vanemad autoriteedid. Põhjus, miks proovitakse, tarvitatakse ja ei suudeta lõpetada sõltuvusainete manustamist tuleneb, soovist endale ja teistele tõestada oma võimeid või lihtsalt järgida eeskujusid.

Alati on sõltuvuse puhul tegemist toetajatega, kui kaovad toetavad inimesed või inimeste poolt toetamine, siis on võimalik lõpetada sundkäitumine. Sõltuvuskäitumine peab lihtsalt lõppeda. (May, 2009, lk 127)

Alkohol on koolinoorte seas kõige rohkem tarvitatav psühhotroopne aine ja selle kättesaadavusest oleneb alkoholi tarvitamis sagedus. Koolist jalutuskäigu kaugusel olev alkoholi müügikoht on seotud aine tarvitamisega koolinoorte hulgas. Õpilaste alkoholi tarvitamine on tunduvalt suurem, kui kaugema müügikoha puhul. Seda vaatamata sellele, et alla 18-aastastel on selle aine tarvitamine keelatud. (Wang et al., 2013)

Alaealised saavad alkoholi kätte täiskasvanute vahendusel, 2013 aastal jäi sellega Eestis politseile vahele 5345 last (Eesti Konjunktuuriinstituut, 2014). Seega üks tarvitamise põhjuseid on liiga kerge alkoholi kättesaadavus.

Enamus sõltuvusaineid mõjutavad selle tarvitaja meeleolu. Selleks kasutatakse neid tihti meelelahutuseks. Osasid narkootikume kasutatakse pidude lahutamatu osana, sellest ka nimetus peopillid. Ka mitmed teised ained aitavad luua soovitud meeleolu, et saad vabaks suhtlemishirmudest, eemale oma muredest, tunda ennast õnnelikuna, lõõgastuda. Mitmete harrastus või klubilise subkultuuri juurde, nagu kaunite kunstidega tegelevad grupeeringud kuulub sõltuvusainete tarvitamine. (Narko.ee, n.d.)

Probleemid esinevad kõigil ja kõikjal ning tekitavad pingeid. Mõni on kõrgema, mõni aga madalama pingetaluvusega. Noor, arenev, mitte veel küps organism on õrna psüühikaga ja otsib ka intensiivselt võimalusi ruttu pingetest, probleemidest vabanemist. Ei ole alati kerge probleemid ja mured maha jätta või ära lahendada. Paljudel kordadel ei sõltu lahendused ainult inimese enda tahtest, vaid vajavad nendega tegelemist nagu näiteks diskrimineerimine (Hatzenbuehler, Corbin, & Fromme, 2011, lk 215). Vahest tahaks puhkust või lihtsalt oma probleemid kuhugi edasi lükata, ainult saaks need mõtetest välja. Põhjuseks on oma probleemide eest põgenemine, et mõneks ajaks neist eemale saada. (Parve, 2012)

Mitmed koolinoored, eriti nooremas eas, ei oska oma vabaajaga midagi peale hakata. Nad otsivad seltskonda ja kuuluvustunnet, väljaspool kodu, siis aga tuleb leida mingi ühine ajaviide. Selleks ajaviiteks kipub sageli olema illegaalne tegevus, mis vanemate silme all on rangelt keelatud. Nende hulka kuuluvad ka nikotiini, alkoholi ja muude sõltuvusainete tarvitamine (Parve, 2015). Selline meelelahutus saab koolis eakaaslastele teatavaks, ning võib juhtuda, et üksi olles prooviks noor need asjad ära või kordaks varem proovitud, kui midagi muud teha ei ole. Foster ja Spenceri (2013, lk 223) uuring kinnitab, et kambavaimu tekkimisel on Kanada noorte jaoks alkohol ja uimastid suhteliselt odav ajaviide.

Sõprade seltskonnas on palju kergem ühiselt kaasa minna keelatud tegevustega. Gruppides tekib noortel vajadus ennast tõestada kuuluvustunde või tunnustuse saamiseks, samuti ühiselt väljendada oma mässumeelt või sõltumatust reeglite suhtes. (Parve, 2015) 15-aastastest Eesti koolinoortest 40 % veedavad sõpradega väljas aega

peale kella 20.00 vähemalt kord nädalas (Aasvee K, Rahno J, 2015, lk 14).

Lühidalt öeldes on sõltuvusainete tarvitamise põhjusteks koolinoorte hulgas teiste mõjutused. Üks esmane eeldus, uimasti pruukimiseks on, selle kergesti kättesaadavus. Võib öelda, et noorte gruppides on sõltuvusainete tarvitamine kerge toimuma kahel põhjusel, kuuluvustunde rahuldamiseks ja ajaviiteks. Uimastite tarvitamise põhjuseks on ka probleemide eest põgenemine.

1.4 SÕLTUVUSAINETE TARVITAMISE TAGAJÄRJED KOOLINOORTE HULGAS

Kõik meie ümber on pidevas muutuses ja kõik vaheldub, osad protsessid kiiremini ja osad aeglasemalt. Kui aga midagi jääb tavapärasest kauemaks, saab seda liiga palju ja viib elu enda ümber tasakaalust välja ning kui see jätkub veel, muutub see oma keskkonnale hävitavaks. Looduses on näha, kui maa saab sooja, külma, päikest ja vihma vaheldusrikkalt, siis flora ja fauna on väga rikkalik. Kui neist midagi jääb liiga kauaks, hakkab flora mädanema või kuivama jne ning hakkab tasapisi haigusi ja surma külvama.

Näiteks söögisool (NaCl) on teatud koguses eluks väga vajalik. Kuritarvitades soola tekivad tasapisi südame ja vereringe haigused, kui seda võtta lusikatäis korraga, tõuseb palavik (autori kogemus). Sool on ka üldsusele teada efektiivne mürgitamis vahend, näiteks ookean on palju liigivaesem kui mageveekogu ja eriti soolases Surnumeres ei kasva midagi. Inimene saab enamasti ise muuta ja reguleerida mida ta manustab endale või teisele, või kuidas käitub enda ja kaaslastega, luues ise olukordi enda ümber. Kui midagi ületab mõistlikuse piiri, nimetame seda kuritarvitamiseks ja kui see ei lõpe muutub sõltuvuseks, mis külvab haigusi ja surma (Konjunktuuriinstituut, 2015, lk 23).

Regulaarse tarvitamise tagajärjel tekib sõltuvus. Võib tekkida *Gateway* efekt, see toob kaasa järjest kangemate ja kallimate ainete tarvitamise, mille tulemusena toimub inimese laostumine, kuritegevus, haigused jne. *Gateway* efekt põhineb teoorial, mille alusel ühe aine regulaarne tarvitamine tekitab järgmise sõltuvusaine tarvitamisel kiiresti sõltuvust. Nikotiinist kanepitoodeteni ja edasi kangemate narkootikumideni. Uuringute tulemusena on tõestatud, et nikotiini regulaarne tarvitamine toob esile aju mandelkehas

muutused, mis põhjustavad tunduvalt suuremat sõltuvuse tekkimist kokaiini suhtes, kui ilma eelneva regulaarse nikotiini manustamiseta. (Huang, Kandel, Kandel, & Levine, 2013)

Sõltuvuse tekkimise ja mittetekkimise erinevuse ja põhjuste uuringud on jõudnud järeldusele, et inimese individuaalsed faktorid, mis vähendavad uimastite tarvitamise riski on ülekaalus ja tugevamad, kui faktorid, mis soodustavad uimastite tarvitamise riski. Need on mõjutatud inimese vanusest, soost, rahvusest, kultuuripärandist ja keskkonnast. (Saat, Põiklik, Streimann, Preventing Drug viidatud Laaniste, 2014, lk 5-6 vahendusel) On teada, et mõni inimene hakkab väga kergesti sõltuvusaineid kuritarvitama ja tekib ruttu sõltuvus. Tal võib olla hävituslik sõltuvus käitumine algselt päris süütutest tegevustest.(May, 2009, lk 81-83)

Norras läbiviidud uuringu järgi on koolinoorte seas väga suur seos uneäirete, negatiivsete hinnete, ärevuse, depressiooni, suitsetamise ja alkoholi liigtarvitamise vahel(Saxvig, Pallesen, Wilhelmsen-Langeland, Molde, & Bjorvatn, 2012, lk 195). Esmalt on suitsetamise ja alkoholi tarvitamise tagajärjed koolinoorte hulgas seotud magamatusega. Nende koosmõjul tekivad noorel järgmised probleemid, milleks on impulsiivsus, madal enesekontrolli võime illegaalsete ainete tarvitamise üle. Õppeedukus langeb, õpilasel tekivad tähelepanu ärevushäired ja depressioon, hügieeni probleemid, sõltuvusainete kuritarvitamine. Edasi arenevad ülejäänud terviseprobleemid. (Saxvig, Pallesen, Wilhelmsen-Langeland, Molde, & Bjorvatn, 2012, lk 196) Sõltuvusainete tarvitamise kurvemaks ja kiiremaks tagajärjeks on enesetapp. Enamasti nooruses pannakse toime joobe seisundis suitsiidid.(Caetano et al., 2013, lk 839)

Üheks tagajärjeks võib tuua seadustega pahuksisse sattumise. Illegaalsete ainete omamine, tarvitamine, vahendamine, koolikohustuse mitte täitmine. Nende kahjude suurenemisele aitab kaasa järjest rohkenev alkoholi joomine suuremates kogustes korraga. Õnnetuste ja vägivalda juhtumite suurenemise ja alkoholitarbimise vahel on väga suur seos.(Sotsiaalministeerium, 2014, lk 3)

Selle alapeatüki kokkuvõtteks võib öelda, et sõltuvusainete tarvitamise tagajärjed koolinoorte hulgas võivad olla kohesed või pikema perioodi jooksul ilmnevad probleemid kuni elu lõpuni välja. Nendeks võivad olla mürgistus, magamatus ja mitmed

tervisega seotud mured. Tekivad koolis õppeedukuse langus ja distsipliini küsimused. Esineb tagajärgi, milleks on väärted ja kriminaalne käitumine või nende ohvriks sattumine. Võib tekkida uimasti sõltuvus, satutakse kergesti õnnetustesse surmajuhumiteni välja.

1.5 SÕLTUVUSAINETE TARVITAMISEGA KAASNEVAD PROBLEEMID EESTI KOOLINOORTE HULGAS

Sõltuvusainete tarvitamise enamlevinud probleemid Eestis on seotud tervise ja õigusrikkumistega. Enamasti on nendeks sõltuvuse tekkimine ainet, psüühikahäired - ärevushäired, paanikahood, masendushood, psühhoos, keskendumisraskused, käitumisprobleemid, mürgistused, õpiraskused, sassis suhted, õnnetused, vägivald (Harro, 2006, lk 37-216)(Konjunkturiinstituut, 2015, lk 23). Need valmistavad Eesti ühiskonnas suuri probleeme, ka koolinoorte hulgas (Konjunkturiinstituut, 2015, lk 23). Eesti praeguses ühiskonnas on üheks noorte sõltuvusainetega seotud probleemide näitajaks õigusrikkumiste statistika, mis ütleb et 2015 aasta jooksul pandi toime 15-17-aastaste isikute poolt 1052 kuritegu, millest 5% oli sooritatud joobe seisundis ja 6908 väärtegu, millest vähemalt 30% oli sooritatud joobe seisundis. See on tegelikuses suurem, sest politsei juhtivanalüütiku sõnul „Joobeandmed on indikatiivsed, kuna alati ei ole võimalik toimepanija joovet tuvastada ning kõiki andmeid ei märgita politseiandmebaasi”.(M. Klein, e-kiri, 07.12.2016) Turu-uuringute AS (2016, lk 33) andmetel on 2015a jooksul küsitletud õpetajatest märganud või kahtlustanud oma õpilasi 18% alkoholi, 2% inhalantide ning 9% narkootiliste ainete omamises, tarvitamisel või nende mõju all olemises (k.a kooli pidudel).

Põhikooli lõpetajate seas, kes tarvitavad sõltuvusaineid, on koolist põhjuseta puudumisi väga sagedasti, vaatamata langusele 2003-2011 aastani. Üle poole omavoliliselt puudujatest on tarvitanud narkootikume ja natuke alla poole on regulaarne suitsetaja. Samade õpilaste õppeedukus on madal. Täpsemalt kahtedele-kolmedele õppijatest on 41% proovinud narkootikumi ja 35% on igapäevased tubakasõitlased.(Kobin et al., 2012, lk 26)

Kristina Kossinkova, Sigrid Vorobjovi (2016 lk 68) andmetel oli 2011 aastal narkootikume tarvitanud Eesti noorte hulgas neli korda rohkem konflikte vanematega,

kui mittetarvitanute seas ja narkootikumide tarvitanud noortest 95% ei olud rahul suhetega oma vanematega. Sotsiaalsete noorte probleemidega Eestis tegelev programm „Murdepunkt” on välja selgitanud, et riskikäitumisega noored on vanemate arvates eluga rahulolematud, nende poolt oodatav abistav käitumine on puudulik, esinevad impulsiivsed ja hüperaktiivsed käitumisprobleemid. Enamasti selliste noorte hulgas esineb sõimamist ja ränka solvamist, tülide tõenäosus on pidevalt suurenev. (Altosaar, 2016 lk 49)

Peamiselt alkoholi ja teiste sõltuvusainete tarvitamisega seotud probleemid algavad eeldustest. Selleks on Eesti ühiskonnas hoiakud ja väärtushinnangud, üldine suhtumine alkoholitarbimisse väiksemates kogukondades (Toobal, 2016, lk 1). Ülal toodud kahjude ulatust suurendab tarbimiskultuur. Eestis suhtutakse korraka suurte alkoholikoguste tarbimisse loomulikult, seetõttu on ka seos alkoholi tarbimise ning õnnetuste ja vägivalda vahel suur. Samuti on alkoholi tarbimise laialdane levik noorte hulgas tavaline, millel on tõsised tagajärjed rahva tervisele ning ühiskonna arenguvõimele. (Sotsiaalministeerium, 2014, lk 3) Alati on sõltuvuse puhul tegemist toetajatega, kui kaovad toetavad inimesed, või inimeste poolt toetamine, siis on võimalik lõpetada sundkäitumine. Sõltuvuskäitumine see peab lihtsalt lõppeda. (May, 2009, lk 127) Seega muutmaks koolinoorte sõltuvusainete tarvitamist, tuleb alustada neid ümbritsevatest inimestest (Streimann, 2010, lk 14).

Kokkuvõtvalt saab öelda, et Eestis on koolinoorte seas sõltuvusainetega seotud probleemid nii individuaalsed, kui ka ühiskondlikud. Sõltuvusaineid tarvitavad noored on nõrga närvikavaga. Noortel ja nendega seotud sotsiaalsel võrgutikul on teineteisega probleemid. Üle kolmandiku alaealiste poolt toime pandud väärtegedest on tehtud joobeseisundis. Probleemiks on ühiskonna tolereeriv suhtumine alaealiste alkoholi tarbimisse.

2 UURIMUS SÕLTUVUSAINETE TARVITAMISE KOHTA HIIUMAA KOOLINOORTE SEAS

2.1 UURIMUSTÖÖ EESMÄRK, UURIMUSÜLESANDED, ANDMEKOGUMISE MEETOD

Lõputöö teema valik tehti autori poolt oma elukoha järgse maakonna hüvanguks, kuna Hiiu Maavalitsuse alaealiste komisjon plaanis teostada koolinoorte sõltuvusainete tarvitamise kohta uurimustööd hetkeolukorra kaardistamiseks ja ennetustöö planeerimiseks Hiiu maakonnas. Uurimuse läbiviimine sai autorile tellimustööks, tellituna Hiiumaavalitsuse alaealiste komisjon ja Innove Rajaleidja keskuse Hiiumaa esindaja poolt. Küsimustik oli koostatud ja selle läbiviimise tingimused pidid olema samad, nagu varasemalt 2007. ja 2009. aastal toimunud küsitlusel. Algselt oodati juba 2005., 2007. ja 2009. aastal läbiviidud küsitluste võrdlevat analüüsi. Hiljem selgus, et nende aastate küsitlustest on olemas ainult täidetud ankeedid ning puuduvad andmete sisendid, koondid ja kokkuvõtted, aastate lõikes ei olnud ka küsimustikud samasugused. Esialgselt plaanitud mahus osutus kogu uurimuse läbiviimine autorile üksi üle jõu käivaks ja otsustati piirduda ainult 2015/16 õppeaasta analüüsiga.

Uurimustöö eesmärk on saada sõltuvusi tekitavate ainete tarvitamisest Hiiumaa koolinoorte poolt. Eesmärgi saavutamiseks jälgitakse teoreetilise materjali alusel varasemaid kogemusi ja tähelepanekuid.

Uurimisküsimused:

1. Millised on Hiiumaa poiste ja tüdrukute vahelised erinevused sõltuvusainete tarvitamisel?
2. Mis vanuseetapis, milliseid sõltuvusaineid ja millistes kogustes tarbitakse?
3. Millised võiksid olla õpilaste endi arvates sõltuvusainete tarvitamise põhjused ja ennetustöö mõjurid?

Uuringuküsimuste lahendamiseks koguti andmeid Hiiumaa koolidest ankeetküsitluse meetodil. Saadud tulemused analüüsiti ja leiti erisusi vanuse etappide ja sugude võrdluses.

2.2 UURIMUSE VALIM JA LÄBIVIIMINE HIUMAA KOOLINOORTE SEAS

Uurimuse üldkogumiks on Hiiumaa üldhariduskoolide õpilased. Valim on moodustatud kihtvalimi meetodil (Õunapuu, 2014, lk 141), kuhu kuuluvad kolmeaastase vahega põhihariduse II astme (VI kl), põhihariduse III astme (XI kl) ja keskhariduse (XII kl) lõpetajad (vt tabel 2). Käesolev uurimus on läbi viidud kvantitatiivsel meetodil.

Uuringu läbiviimise etteantud tingimused, mida ka täideti, olid järgmised:

1. Viia läbi ankeetküsitlus Hiiumaa üldhariduskoolide kõikides VI, IX ja XII klassides.
2. Küsitlus viiakse läbi 45 min jooksul suletud klassiruumis koolitöötajate juuresolekuta.
3. Uuringu tarbeks täidetud ankeetküsimustikud on anonüümsed.
4. Vastamisele ei järgne kohustusi ega karistusmeetmeid.
5. Õpilased panevad täidetud ankeedid ümbrikusse ja viimane sulgeb ise ümbriku.
6. Kooli töötajatele ja lastevanematele ankeete ei näidata.
7. Tulemusi töötleb erapooletu spetsialist.
8. Saadud andmeid tohib kasutada ainult statistilistel eesmärkidel ja ennetustöö kavandamiseks.

Tabel 2, Valim üldkogumist

Kool	Üldkogum	Valim		
	Õpilasi kokku	VI kl	IX kl	XII kl
Kärdla (KÜG)	431	29	32	46
Käina	148	21	22	
Emmaste	74	8	3	
Lauka	59	9	5	
Palade	76	5	13	
Suuremõisa	24			
Õpilasi kokku	812	72	75	46

Allikas: (Kärdla Ühisgümnaasium, n.d.), (Käina Kool, n.d.), (Emmaste Kool, n.d.), (Lauka Põhikool, n.d.), (Direktori käskkiri, 2015), (Pühalepa Vallavolikogu, 2016), autori koostatud.

Valimist jäeti välja 24 õpilasega Suuremõisa Lasteaed-Põhikool, mille praeguses kõrgeimas astmes on kolm VI. kl õpilast (Pühalepa Vallavolikogu, 2016). Võimalikust 193 valimisse kuuluvast õpilasest, kas puudus küsitluse päeval tunnist või ei andnud ankeeti ära 14 last. Ankeete laekus 93% valimist, s.o 22% üldkogumist. Poisse oli 53% ja tüdrukuid 47% küsitletutest.

Küsitlus viidi läbi ajavahemikus 25.11.2015-18.12.2015 neljas Hiiumaa põhikoolis ja maakonna ainsas gümnaasiumis. Küsitluse viis läbi lõputöö autor üksi, eelnevalt kooli töötajatega kooskõlastades, leidmaks sobivad kellaajad ja ruumid. Kärdla Ühisgümnaasium vajas aega komisjoni otsuse jaoks enne loa andmist ja Käina Kool vajas hoolekogu nõusolekut, mis võttis aega paar nädalat. Eelmisel õppeaastal ei saanud alaealisteasjade komisjoni esindaja luba küsitluse läbiviimiseks, põhjendusega õppetöö koormuse ja juba toimunud küsitluste pärast. Sellepärast oli oluline olla esimeste hulgas ja viia küsitlus läbi õppeaasta esimesel poolel.

2.3 HIIUMAA KOOLINOORTE UURINGU KÜSIMUSTIK JA SOTSIAALDEMOGRAAFILISED NÄITAJAD VALIMI KOHTA

Etteantud küsimustik koosnes 15 punktist, mis hõlmasid küsimusi tubakatoodete, alkoholi, inhalantide, narkootikumide ja nende tarvitamise kohta. Lisaks oli viimane punkt ettepanekute jaoks Hiiumaal sõltuvusainete tarvitamise vähendamiseks. Lõputöö autori poolt lisatud eelviimane, seitsme alajaotusega, punkt selgitas välja vastaja arvates sõltuvusainete kasutamise põhjused (Lisa 1). 16. punkti allikaks on Valter Parve poolt koostatud küsimustik alkoholi tarvitamise põhjuste loetelu kohta (Lisa 2). Ankeet on üldiselt koostatud valikvastustega küsimustest, kuid on kolm avatud vastusega erandit: põhjendada oma seisukohta, lisada arvamusi ja punkt ettepanekute tegemiseks.

Küsitluse läbiviimise ajal ja andmete analüüsi käigus selgusid ankeetides mõned erinevalt arusaadavad ja vasturääkivalt mõistetavad punktid. Neid punkte ei käsitleta tulemuste analüüsis, sest nende vastused ei saa anda tõeselt ja üheselt mõistetavat tulemust, millelt teha kindlaid järeldusi. Alljärgnevalt tuuakse välja need küsimustiku punktid koos põhjendustega.

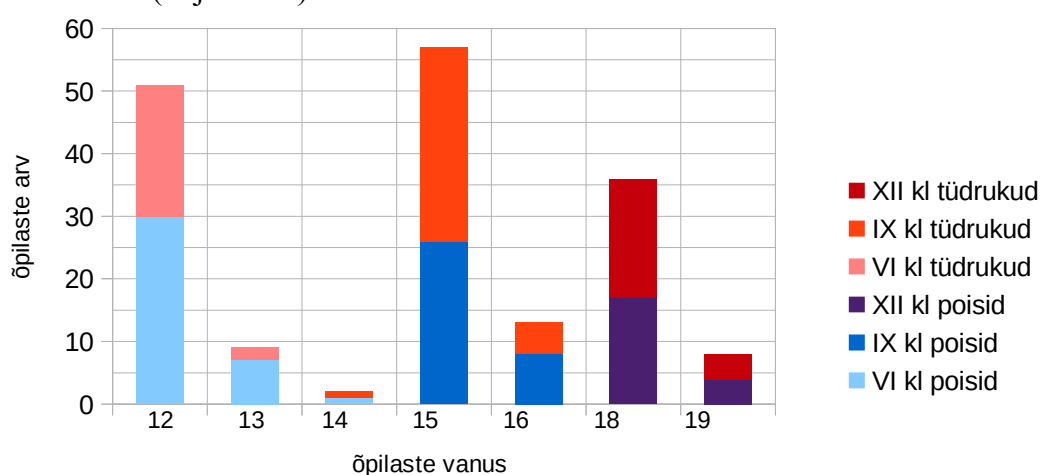
Ankeedi punktides 4 ja 8 ei ole selgitatud, kas vastajalt oodatakse tähelepanekut enda,

oma klassi, koolinoorte või üldsuse kohta. Nendes punktide vastused kajastasid eriti nooremas eas suurt segadust. Punktis 12 „Mida oled nuusutanud või tarvitanud?“, ei ole täpsustatud, et mõeldud on kaifi saamise eesmärgil. Neljateistkümmel ankeedil, millel oli jaatav märgeline inhalandi nuusutamise kohta, oli ka jaatav märgeline punktis 11, mis kinnitab, et tal puudub kogemus sõltuvusainetega. Võib oletada nelja varianti, kas õpilane:

1. oli tähelepanematu ja ei lugenud küsimusi hoolikalt läbi ja vastas umbes;
2. teadlikult valetas ühe variandi puhul, soovides jätta endast teistsugust muljet;
3. ei ole teadlik, et kirjeldatud toksilised ained on sõltuvusained;
4. oli punktuaalselt aus ja täpne küsimuse suhtes, kui ta teab mis lõhnaga see aine on, siis on ta seda ju nuusutanud.

Sama võib arvata ka ühel ankeedil märgitud seene tarvitamise kohta, sest ei ole täpsustatud, et mõeldud on hallutsinogeenseid mürgiseeni. Seega pidas töö autor tõsemaks punktis 11 märgend, mis tõendab kogemuste puudumist sõltuvusainetega ja jätab 12 punktis inhalandid analüüsima.

Küsitluse lõppedes oli laekunud kokku 179 täidetud ankeeti. Peale andmete sisestamist, võeti analüüsiks uuringusse 176 õpilast, VI klassist 61, IX klassist 71 ja XII klassist 44. Kõikides vanusegruppides on mõlemad sugupooled esindatud ja suuri erinevusi nende vahel ei esine. VI klasside hulgas on üks enamusest paar aastat vanem poiss ja IX klassides üks aasta noorem tüdruk. Kõik XII klasside õpilased on, erinevalt põhikooli lastest, täisealised. (vt joonis 1)

Joonis 1. Uuringus osalejate arv vanuse, klassi, soo järgi (autori koostatud)

18- ja 19-aastaste vastanute hulgas oli ühel ankeedil täidetud vanuseks alla nelja aasta. Visuaalselt paistsid küsitluse ajal kõik vastajad võrdses vanuses ja klassi nimekirjas mitte olevaid isikuid ruumis ei viibinud. Seepärast ankeet arvati oma klassi eakaaslaste hulka ja märgiti tabelisse enamuse vanus. Sama tehti veel kahe ankeediga, kus oli vanus jäetud märkimata. Viiel ankeedil oli sugu märkimata. Kahel oli võimalik täita see lünk klassi poiste ja tüdrukute arvu järgi, kolmel Palade Põhikooli 12-aastaselt õpilasel jäi sugu määramata ning eemaldati andmestikust.

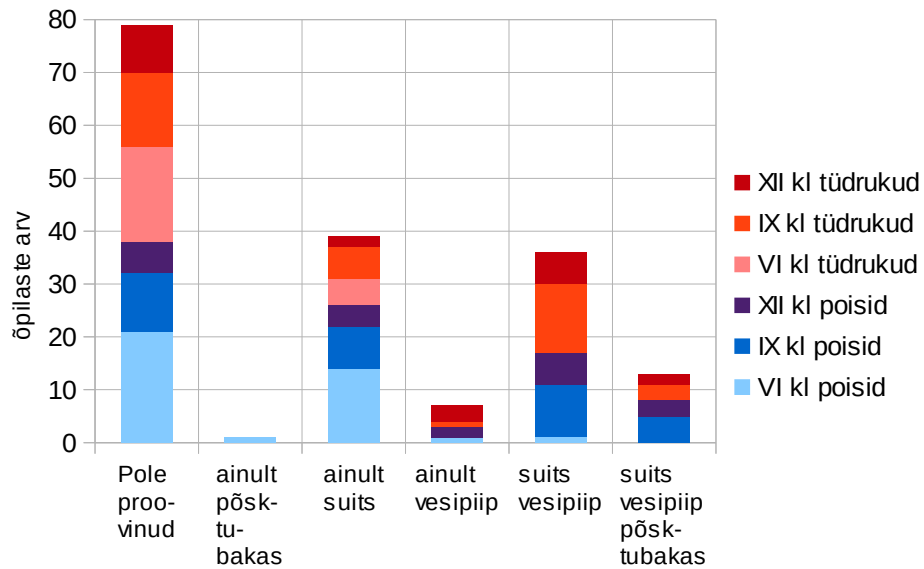
2.4 UURIMUSTULEMUSTE ANALÜÜS SÕLTUVUSAINETE TARVITAMISE KOHTA HIIUMAA KOOLINOORTE HULGAS

2.4.1 Tubakatoodetega seotud küsimuste analüüs Hiiumaa koolinoorte hulgas

Tubakatoodeteks, mille kohta ankeedis küsitakse, on sigaret (suits), põsktubakas (huuletubakas) ja vesipiip. Tubakat on proovinud 97 õpilast ehk 55% valimist, tüdrukute ja poiste osakaal on peaaegu võrdne, siiski poisid on natuke julgemad proovima kõikides vanustes. VI klasside õpilased on ainsad, kellest pole veel pooled ehk 64% tubakat proovinud. Neist vanemates klassides jääb see kogemus proovimata kolmandikel poistel ja 40% tüdrukutel. (vt joonis 2)

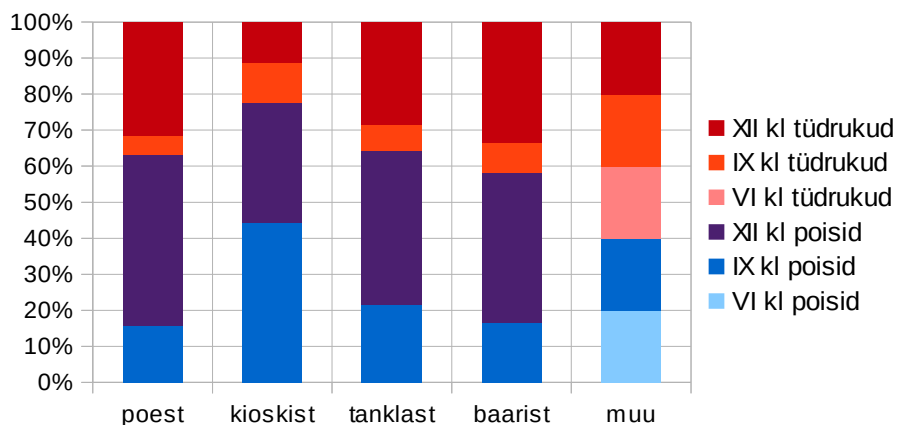
VI klasside poisid on proovinud kolm korda rohkem tubakatooteid kui tüdrukud, nende hulgas on üks põsktubaka, üks vesipiibu proovinu ning üks kes on proovinud mõlemat. Kõik, kes on tubakatoodetest proovinud sigaretti ja põsktubakat on proovinud ka vesipiipu. Põsktubaka tarvitamine on kõige tagasihoidlikum, jäädes vanemate klasside seas võrdselt 11% juurde. (vt jooni,s2)

Tubakatooteid proovinute hulgast on jäänud pühapäevasuitsetajateks VI klassidest 3% ja vanematest klassidest 7% õpilasi. Tihedamalt kui korra nädalas tarbib VI klassides ainult üks õpilane, IX ja XII klassides kummagis 12% proovinutest.

Joonis 2. Elu jooksul tubakatooteid proovinud klassi ja soo järgi (autori koostatud)

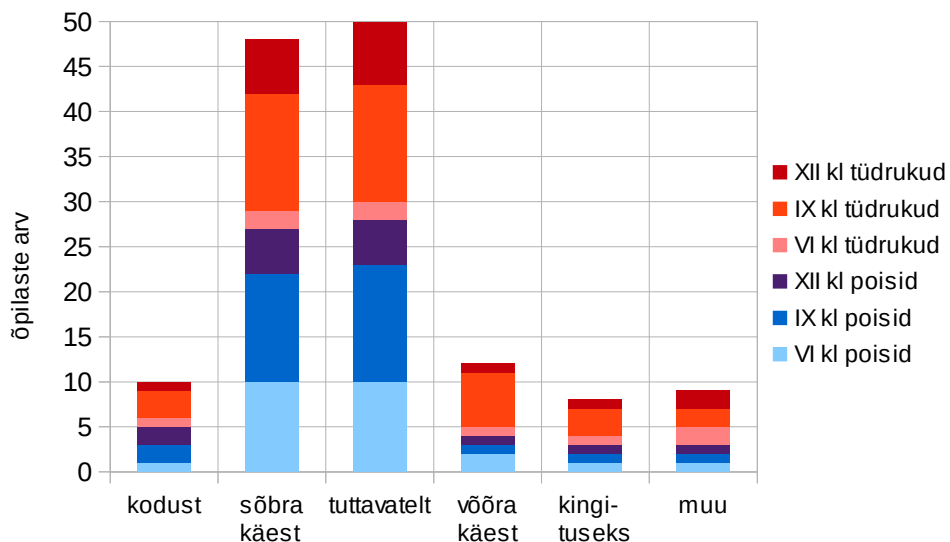
Tubakatoodete proovinute hulgast ostavad neid endale ise 26% ehk 25 noort. VI kl noortest ei osta keegi küsimustikus välja pakutud kohast tubakat, vaid mõlemast soost üks esindaja leiab mingi muu koha, kust või kuidas seda endale hankida. IX kl on üks regulaarselt suitsetav tüdruk, kellel õnnestub alaealisena osta suitsu kõikidest välja pakutud kohtadest. Samast vanuseklassist on poisid, võrreldes tüdrukutega, palju riskialtimad illegaalse tegevusega isiklikult või kaasosalisena vahele jääma. Nemad teevad kõige rohkem oma sisseostu kioskitest. Täisealiste hulgas on kõige rohkem tubakatoodete ostjaid, üle poole ja sooliselt jagunevad peaaegu võrdselt. XII kl poisid ei osta muust kohast kui valikus antud variantidest tubakatooteid. (vt joonis 3)

Joonis 3. Tubakatoodete ostukohtade ja endale ostjate võrdlus tubakat proovinute seast (autori koostatud)

Tubakatoodete ostmise kokkuvõttest selgub, et enim (32%) oste tehakse koolinoorte poolt poest ja vähim (8%) muudest kohtadest. Kioskist, baarist ja tanklast ostetakse samas pingereas 15% 20% 24%.

Neid koolinoori kelleni tubakatooted jõuavad teiste inimeste kaudu on 76 õpilast ehk 78% tubaka proovinutest. See on ka kõige levinum sõltuvusaine kätte saamise viis. Neist natukene üle poolte saavad tubakatooteid rohkem kui ühest kohast. Tubaka saamisallikatest on levinumad sõbrad ja tuttavad, mõlemad natuke üle kolmandiku juhtudest. Kingiks saadakse kõige vähem, igast klassist ja soogrupist ühel juhul. Välja arvatud IX klassi tüdrukud, kelle seast on kolm noort märkinud, et saab kingituseks muude võimaluste kõrval. Sama grupi puhul paistab välja veel üks iseloomustav näitaja, et saadakse võõrastelt kaks korda rohkem tubakat kui teiste gruppide esindajad kokku. VI klasside poiste hulgast paistab, et proovinute seast ligi 60% saavad tubakatooteid sõprade ja tuttavate käest ja sama klassi tüdrukutest 40%. Ülejäänud tubaka saamine sõpradelt ja tuttavatelt jääb 50% ümber proovinute hulgast. (vt joonis 4)

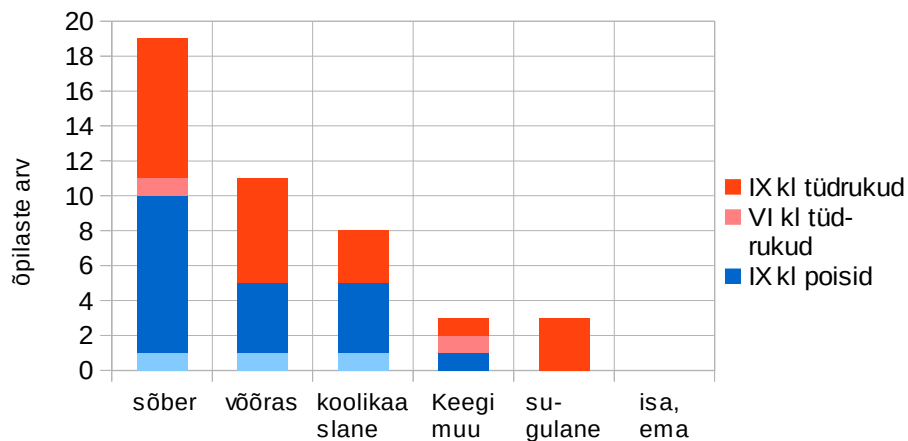
Joonis 4. Tubakatoodete saamine proovinute seast (autori koostatud)

Esineb suhtumist, kus pole probleemi kinkida või küsimise peale anda sõltuvusaineid sisaldavaid tooteid alaealistele, mis peale sõltuvuse tekitavad veel mitmeid muid otseseid kahjustusi noorele organismidele. Õnneks on see suhteliselt harva esinev nähtus, teisalt peaks selline nähtus ühiskonnast üldse puuduma.

Selleks, et tubakatooteid saada, lasevad 25 õpilast neid endale osta ehk 26%

proovitud. XII klasside õpilased omavad ise täit õigust osta tubakatooteid ja ei vaja vahendajaid. Erandina on neist üks tüdruk märkinud, et laseb sõbral osta, kindlasti pole seal muid põhjuseid kui sõprussuhted. VI klassidest on võrdselt vaid kaks poissi ja kaks tüdrukut, kes lasevad endale tubakatooteid osta. Ülejäänud 20 õpilast käivad kõik IX klassis. Kõige enam lastakse sõbral osta. Ühelegi õpilasele ei osta tubakatooteid ema või isa. Ainult IX klassi õpilastele ostab tubakatooteid sugulased. Võõrastel endale osta laskjatest on üle poole IX klassi noored neid. (vt joonis 5)

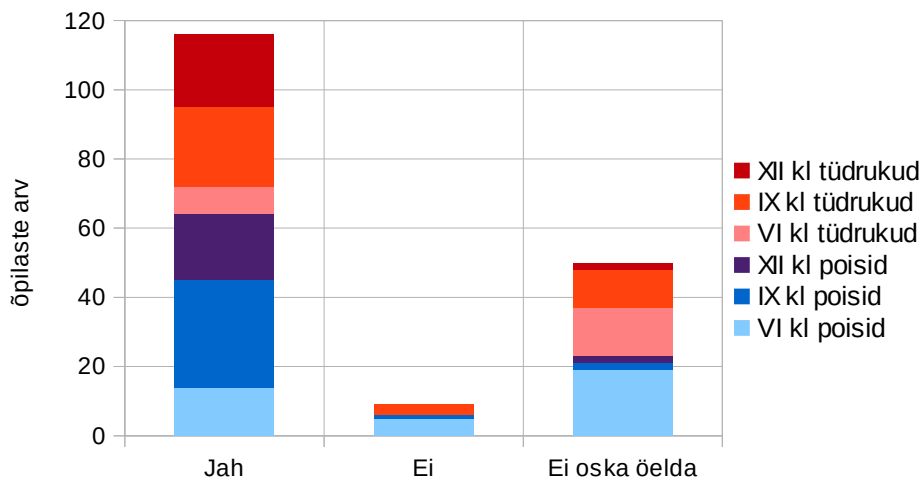

Joonis 5. Tubakatooteid välja ostjad selle proovitud seast (autori koostatud)

Tubakatooteid proovitud tarbib seda edasi 51% koos sõbraga, kõige rohkem on neid üheksandike hulgas. Üksi kasutab tubakatooteid viiendik proovitud, IX klassi tüdrukuid on neist kõige rohkem 37%. Märkimisväärset soolist erinevust selle küsimuse puhul ei esine. Tüüpiliselt VI klasside õpilased neid tooteid ei tarvita, teised teevad seda ainult üksikute juhtudel. Neli IX klassi tüdrukut märkis oma kaaslasena „kuidas kunagi”. Ülejäänud tubaka tarvitamisega seotud seitsikonna variandid esinevad vaid üksikute juhtudel.

Küsitluse punkt kuhu sai märkida „Kas vastaja arvates on tubakatooteid noortele kergesti kätte saadavad?”, jäeti ühel juhul täitmata, ülejäänutest 63% vastas jaatavalt, 5% eitavalt ja alla kolmandiku ei osanud öelda kui kergesti või raskesti nimetatud kaubad kätte saadakse. Kõige kindlamad selles, et neid aineid on kerge kätte saada, on täisealised õpilased. Vaid paar tükki neist ei osanud öelda. Ilmselt vastati ainult enda seisukohalt lähtudes, vaatamata sellele, et küsitluse läbivija palus selles küsimuses arvestada kõiki koolinoori üldiselt kõrvalt vaataja pilgu läbi. Samas ei saa välistada, et nende nägemus, alaealiste suhtes ongi selline. Eriti kui nad ise peaksid olema

noorematele kauba välja ostjad. Kõige ebakindlamad on VI klassi lapsed, kellest üle poolte vastas „ei oska öelda”. Selles et tubakat ei ole kerge kätte saada olid enim veendunud VI klasside poisid kolme protsendiga vastanuist. (vt joonis 6)

Joonis 6. Arvamus valimist, tubakatoodete kergesti kättesaadavuse kohta (autori koostatud)

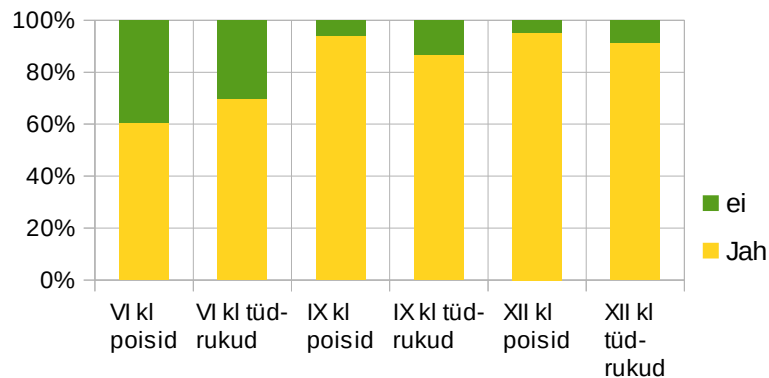
Kokkuvõtvalt pole tubaka toodetega probleemid väga hullud, aga midagi rõõmustavat siin ka ei ole. Päris sõltlasi on õnneks ka selle valimi kohta vähe. Üldistes tubakaga seotud küsimustes eristuvad Eesti keskmisest IX klassi tüdrukud, kelle käitumuslikud tulemused ületavad negatiivselt oma eakaaslaste mandril.

2.4.2 Alkoholiga seotud küsimuste analüüs Hiiumaa koolinoorte hulgas

Mitmed lapsevanemad lubavad enda juuresolekul koolinoorel alkoholi proovida, hoides tarvitamist kontrolli all, aga midagi rohkemat nad ei poolda (Karu, 2012, lk 26). Kuigi tehakse lapsevanemate seas väga suurt vahet, kas alaealine lihtsalt proovib või joob ennast purju, on vahepealsed astmed ähmased. Nende astmete vahel puuduvad piirid, juba proovimisega on algus tehtud. Alkoholi proovimine peaks olema väga arvestatav näitaja noorte riskikäitumises.

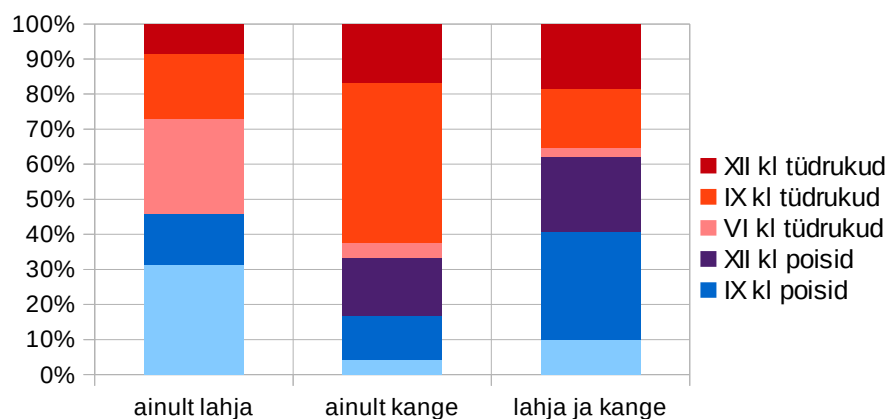
Küsimusele, kas vastaja on alkoholi proovinud jättis vastamata üks õpilane. Valimi 176-st noorest on 143 alkoholi proovinud, see tähendab 81% valimist. Poistest alkoholi proovinuid on nende endi hulgast natuke üle 80% ja tüdrukute hulgast on proovinuid 83%. VI klassides ollakse proovinud alkoholi 64% õpilastest, IX klassis on see 90% ja XII klassis 93%. VI klassides on ainsana tüdrukud rohkem proovinud kui poisid ja seda

ligi kümnendiku võrra ning IX klasside poisid kümnendiku võrra rohkem kui tüdrukud. XII klassides on poisid ja tüdrukud peaaegu võrdselt alkoholi proovinud. (vt joonis 7)

Joonis 7. Alkoholi proovimine klassi ja soo järgi, valimist.(autori koostatud)

VI klasside alkoholi proovinud õpilastest on enamus proovinud vaid lahjat alkoholi, poisid on proovinud tüdrukutest 16 protsendipunkti rohkem kanget alkoholi, aga jäävad siiski ainult lahjat proovinutele alla. IX klassides on alkoholi eri liikide proovimises sugupooltes suured erinevused. Ainult lahjat alkoholi on proovinud paar poissi vähem kui tütarlast. IX klassi tüdrukute tarbimine jaguneb suures osas kolmeks, kolmandik on proovinud mõlemat kangust ja kaks kolmandiku vastavalt kas ainult lahjat või kanget jooki. Sama ealistest poistest on mõlemat liiki proovinud üle 2/3, see on tüdrukutest peaaegu kaks korda rohkem ja ainult kanget vaid kümnendik. XII klassides on tüdrukute ja poiste vahel suhteliselt tasavägised seisud. Ükski XII kl poistest pole piirdunud ainult lahja alkoholi proovimisega ja tüdrukutest pole seda teinud vaid neli õpilast.(vt joonis 8)

Joonis 8. Alkoholi proovinute jaotus liikide järgi (autori koostatud)

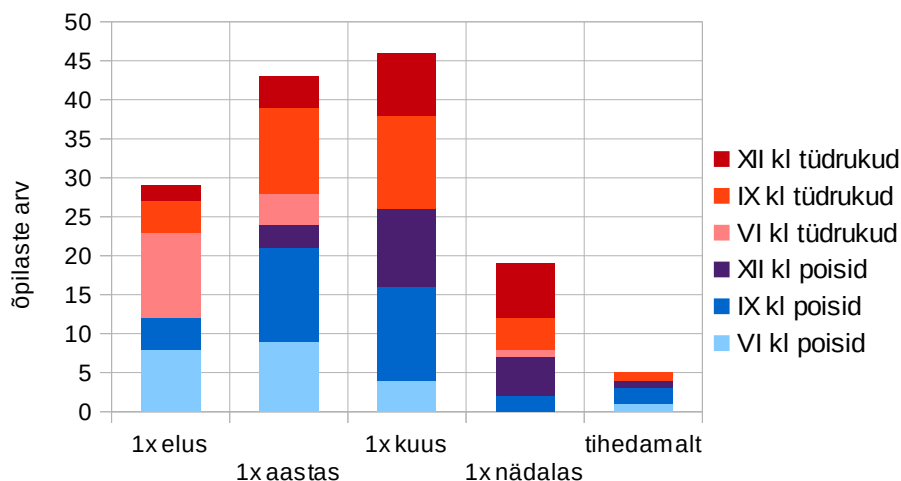
Alkoholi tarbimise sagedus proovinute hulgast jaguneb järgnevalt:

VI klassi lastest on pooled ainult korra elus alkoholi proovinud, 1/3 poistest ja 2/3 tüdrukutest. VI klassides on üks tüdruk, kes joob lahjat alkoholi kord nädalas ja üks poiss kes tarvitab veel tihedamalt. VI klasside tüdrukutest võtab napsu korra aastas 1/4. Sama ealistest poistest on kord aastas alkoholi joojaid samapalju kui korra proovinuid. Kord kuus joovad alkoholi VI klassidest kümnendik, need on ainult poisid.(vt joonis 9)

IX klasside õpilaste hulgas on üle kolmandiku, kes tarbivad korra aastas ja samapalju korra kuus, poisid ning tüdrukud on nendes gruppides võrdselt esindatud. IX klasside iga kuu alkoholi tarvitavatest tüdrukutest tarbivad pooled ainult kanget alkoholi ja korra aastas tarvitavatest poistest joovad pooled ainult lahjat alkoholi. Samaealistest proovinutest ligi kümnendik tarbib korra nädalas ning neist tüdrukuid on kaks korda rohkem kui poisse, viiendik tarbib veel tihedamini, aga seekord on poisse kaks korda rohkem kui tüdrukuid.(vt joonis 9)

XII klasside õpilastest on 7% ühe korra alkoholi proovinud. Pooled poistest ja 2/5 tüdrukutest tarbivad alkoholi korra kuus. Ligi kolmandik XII klasside õpilastest joovad korra nädalas.(vt joonis 9)

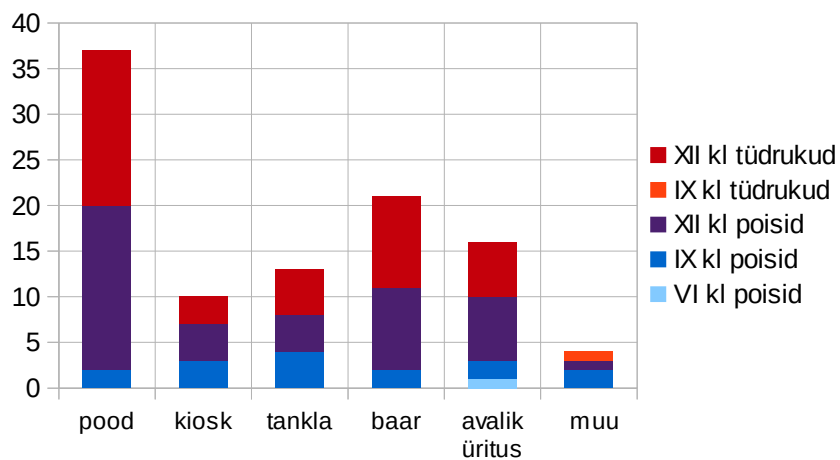
Kokkuvõtvalt alkoholi proovinud tüdrukud jagunevad enam-vähem võrdselt neljaks, need kes tarbivad kord aastas, kord kuus, kord nädalas ja neid, kes on klaasi tõstnud vaid kord elus. Poistest laias laastus kolmandik kord aastas ning sama palju kord kuus, kuuendik korra elus ja sama palju noormehi vähemalt kord nädalas. (vt joonis 9)

Joonis 9. Alkoholi tarbimistihedus proovinute seast (autori koostatud)

Alkoholi proovinute hulgast ostavad seda endale ise 30% ehk 42 noort, neist ühel VI klassi poisil ja ühel IX klassi tüdrukul ja viiel IX klassi poisil õnnestub see alaealisena. Ülejäänud 4/5 ostjatest on XII klassi täisealised õpilased.

Alaealised saavad kõige rohkem alkoholi kätte tanklast ja poole vähem on võimalik saada neil kõikidest teistest valik vastustes pakutud kohtadest. Ühel VI klassi poisil on õnnestunud oma ost teha avalikul üritusel. Valdavas enamuses tehakse alkoholi ostud XII klassi õpilaste poolt. Baaridest ja avalikelt üritustelt ostetakse alkoholi kokku sama palju kui poest. XII klassi noored üldiselt ei otsi muid võimalusi alkoholi ostmiseks, kui küsimustkus välja pakutud kohad. (vt joonis 10)

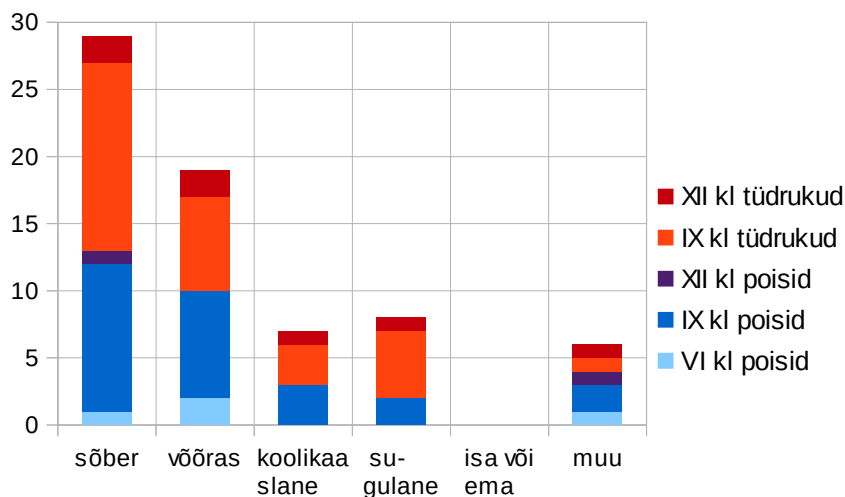
Joonis 10. Alkoholi iseendale ostjad müügikoha järgi (autori koostatud)

Alkoholi proovinute hulgast lasevad seda endale osta 29% ehk 41 noort. See on peaaegu sama palju nagu on alkoholi iseendale ostjaid. VI klassidest teeb seda vaid kolm poissi. IX klassides teevad seda täpselt pooled poistest ja pooled tüdrukutest. Kolmandik nendest tüdrukutest kasutab sugulaste abi, mis on teiste noorte puhul haruldane. XII klassides teeb seda paar noormeest ja kaks korda samapalju neide. (vt joonis 11)

Ülekaalukalt lastakse osta alkoholi sõbralt, 69% juhtudest. Teiseks 45% juhtudel lastakse võõral seda osta, ilmselt anonüümsuse tagamiseks. 15% ja 20% vahele jäävad koolikaaslased, sugulased ja muud võimalused. Emal ja isal ei lase ükski noor endale alkoholi osta, just nagu tubaka toodete puhulgi. (vt joonis 11)

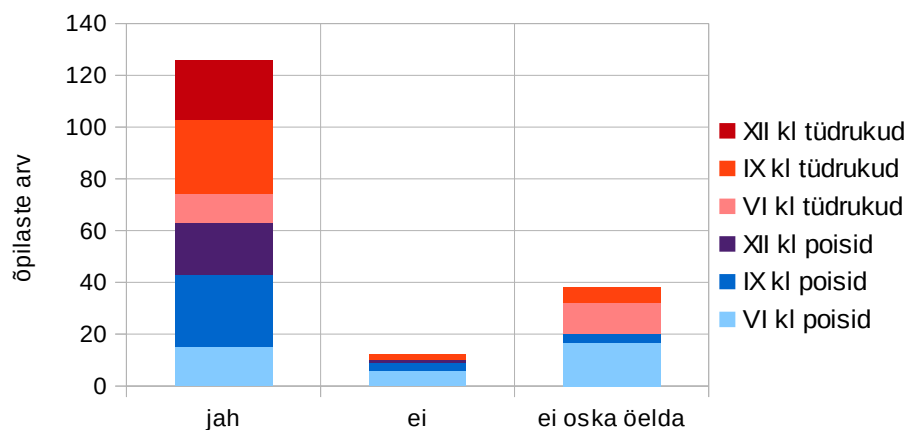
Järgmiseks selgitatakse, kust või kelle kaudu noored saavad alkoholi. Proovitudest vastas 68% sellele küsimusele ehk 88 noort. Kõige rohkem saavad poisid alkoholi kätte kodust ja järgmisena sõbralt. Tüdrukud saavad alkoholi kõige rohkem sõbralt ja

järgmisena tavaliselt. Alkoholi saamise võimalustest kõigi vastanute seast veerand saadakse kingitusena. Alkoholi proovinud XII klassi õpilastest saavad kolmandiku sõbralt ja sama palju kingina. IX klassi neidudest kümnendik saavad alkoholi kätte kingina. Kuuest alkoholi saamis võimalusest VI klassi tüdrukute seas on samuti üks kingina saamine. Alaealistele poistele praktiliselt alkoholi ei kingita.

Joonis 11. Alkoholi lastakse endale osta, vahendaja järgi (autori koostatud)

Küsimustiku punkt, kuhu sai märkida, kas vastaja arvates on alkohol noortele kergesti kätte saadav on 72% vastanud jaatavalt, 7% eitavalt ja umbes viiendik ei osanud öelda. Võrreldes alkoholi tubaka kättesaadavusega on samadel õpilastel palju selgem ettekujutus ja seisukoht, sest vastamata ei ole keegi jätnud ja „ei oska öelda” on märgitud 12 võrra vähem. Ligi kümnendik valimist arvavad, et alkohol pole kergesti kättesaadav ja neist pooled on VI klasside poisid. VI klasside tüdrukud jagunevad pooleks nõustuva ja kahtleva seisukoha vahel. IX klasside poiste ja tüdrukute arvamused on jaatajate ja eitajate osas sarnased, vaid teadmatuses tüdrukuid on rohkem. XII klasside noorte seas puuduvad täielikult kahevahel olijad. Sama vanuste tüdrukute hulgas on 100% kindlad jaatajad ja poistest on vaid üks eitaja. (vt joonis 12)

Joonis 12. Arvamus valimist, alkoholi kergesti kättesaadavuse kohta (autori koostatud) Kokkuvõttes on alkoholiga väga kehvad lood, klasside vahel peaksid olema palju suuremad erinevused, eriti võrreldes XII klassiga kelle jaoks on alkohol legaalne aine. Kurb on tõdeda, et tüdrukute meeleheaks tehakse neile välja ehk kingitakse alkoholi. Teisest küljest alkoholiga seotud tulemused on paremad, kui Eesti keskmine ja jäävad mõne protsendiga neist alla.

2.4.3 Uimastitega seotud küsimuste analüüs Hiiumaa koolinoorte hulgas

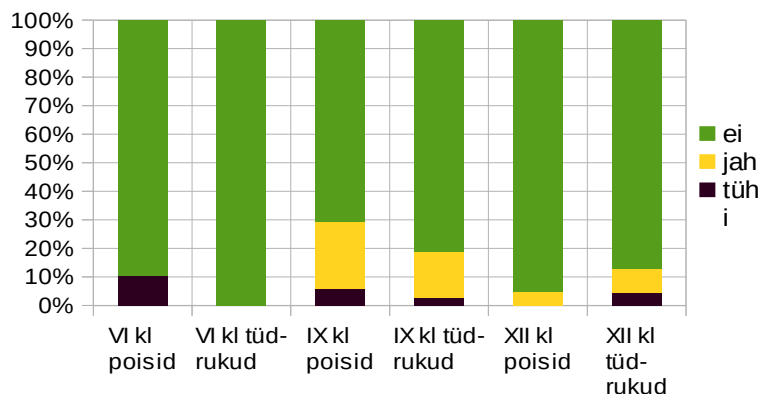
Kolmandik uuringus osalenud koolinoortest ei tea inimesi, kes oleks proovinud illegaalseid sõltuvusaineid. Igas vanuseklassis on see kolmandik suuremal või vähemal määral olemas, ülejäänud kaks kolmandiku tunneb inimesi, kes on tarvitanud narkootikumi. Käesolev uuring ei selgita välja, kas on tegemist isikliku tundmisega või lihtsalt oma ringkonnas üldsusele teada inimestega. Järelikult proovimine ei saa alati kõigile oma klassis avalikuks. Siinkohal tuleb mainida, et küsimuste punktid on seoses ning paistavad välja teatud vasturääkivused. Näiteks on neli noort, kes on tarvitanud kanepit, samas on nad märkinud „ei” „Olen proovinud narkootikume” kohale, neist kolm on IX klasside tüdrukud ja üks VI klassi poiss. Sama poiss on ka märkinud, et on nuusutanud kaifi saamis eesmärgil. Käesolev alapeatükk analüüsib vastanute isiklike vastuseid illegaalsete uimastite tarbimise kohta igas punktis eraldi.

Kaifi saamis eesmärgil mürgiseid aineid nuusutanuid on kokku neli ehk 2%. Neist üks 19-aastane tüdruk, ülejäänud on poisid, kellest kaks on 15-, üks 13-aastane. Üks VI klassi tüdruk on vastanud, sellele küsimusele eitavalt, aga märkis, et nuusutab regulaarselt vastavalt vajadusele. Ükski teine ei ole regulaarset nuusutamist märkinud.

Autori arvates ei saada Hiiumaa koolinoorte poolt toksiliste ainete teemast adekvaatselt aru ja rohkem seda valdkonda ei analüüsita.

Küsimustiku 11. punktis sai vastata kolmandas lahtris küsimusele, kas vastaja on proovinud narkootikume. Sama punkti seitsmendasse lahtrisse sai panna märke, kui vastajal puudub igasugune kogemus sõltuvusainetega. Siinkohal võib nende küsimuste erinevusest mitmeti aru saada, eriti VI klasside õpilaste seas. Selle pärast küsitluse läbivija selgitas, et kogemused sõltuvusainetega ei tule ainult proovimisest, kuid palus mitte arvestada tubaka- ja alkoholitooteid.

Alla 5%, s.o kaheksa noort valimist, jättis vastamata küsimusele, kas nad on narkootikume proovinud. Vastanutest 10 % on proovinud, ja ligi 86% ei ole seda teinud. Uimasteid on kogu valimist proovinud protsentuaalselt poisid ja tüdrukud täpselt võrdselt natuke alla 10%. VI klassidest ei tunnista üksi, et ta oleks proovinud narkootikume. IX klassi noored on proovinud peaaegu viis korda rohkem, kui nende eelkäijad gümnaasiumis praeguseks. IX klassis on proovinute hulgas poisse rohkem, kui tüdrukuid. XII klassides on proovinuist tüdrukuid kaks ja poisse üks. (vt joonis 13)

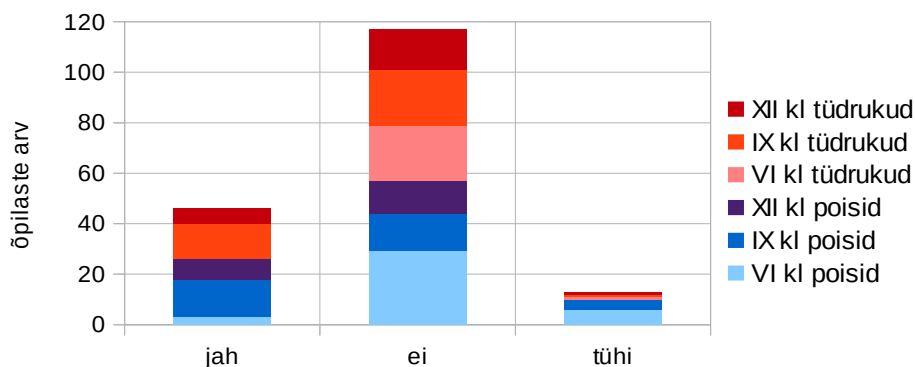

Joonis 13. Narkootikumi proovimine klassi ja soo järgi, valimist (autori koostatud)

Järgnevalt vaadeldakse, kui aktiivne on koolinoortele suunatud uimastite pakkumine Hiiumaal. Sellele punktile jättis üle seitsme protsendi valimist vastamata, üle 66% väidab, et talle ei ole narkootikume pakutud ja natuke üle 25% valimist on saanud pakkumisest keelduda. Kõige rohkem jättis sellele küsimusele vastamata VI klasside ja seejärel IX klasside poisse, teised olid suhteliselt kohusetundlikud. VI klasside tüdrukutele ei ole narkootikume üldse pakutud ja poistest on pakutud ainult kolmele. 41% IX klasside õpilastele on pakutud illegaalseid aineid, mis on ka suurim näitaja

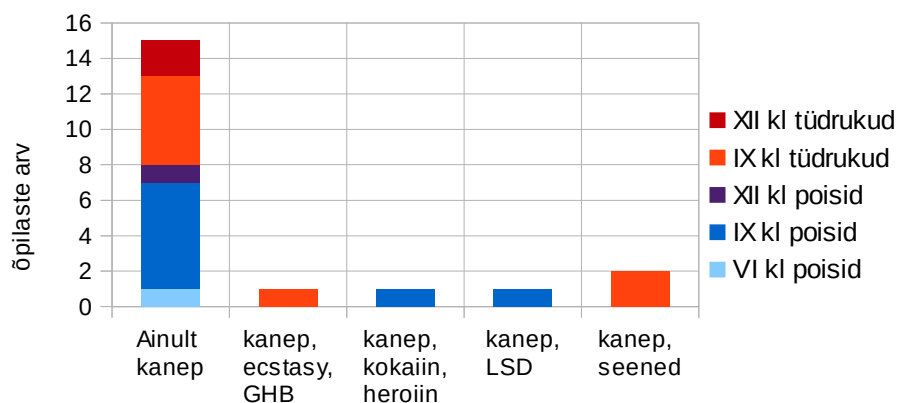

klasside võrdluses. XII klasside tulemused jäävad väga vähe IX klassidele alla poiste ja tüdrukute võrdluses. (vt joonis 14)

Joonis 14. Narkootikumide pakutud klassi ja soo järgi, valimist (autori koostatud)

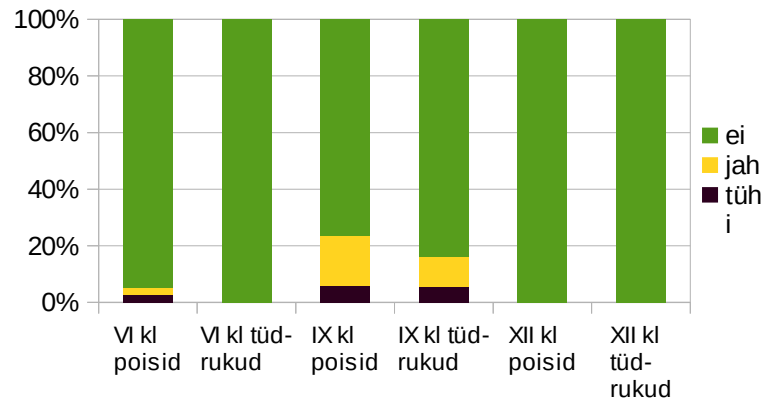
Küsimus nr 12 palub märkida aineid, mida ollakse tarvitanud. Sulgudes märgitakse protsent narkootikumide proovinute seast. Nende vastuste järgi on narkootikumide tarbinud 11 (10) protsenti kogu valimist. Kaks (0) protsenti VI klassidest, 22 (20) protsenti IX klassidest ja seitse (7) protsenti XII klassidest. Valimist on kokku proovinud 20 noort, neist täpselt pooled on tüdrukud ja pooled on poisid, protsentuaalselt jaguneb see aga 11% poistest ja 12% tüdrukutest. Kõik illegaalseid uimasteid proovinud noored on tarvitanud kanepit, neist neljandik on proovinud lisaks ära ka muid aineid. Muid aineid peale kanepi on tarvitanud ainult IX klassi koolinoored, kaks poissi ja kolm tüdrukut. IX klassides uimasteid tarvitanud kaheksa noort jagunevad sugude vahel võrdselt. (vt joonis 15)

Joonis 15. Narkootikumide tarvitanud klassi ja soo järgi, valimist (autori koostatud)

Tuleviku suhtes on 91% kindlalt otsustanud, et nemad ei proovi narkootikumide. VI klassis on üks poiss, kes prooviks selle ära ja üks poiss, kes ei ole kindlalt otsustanud ning on jättnud selle koha tühjaks. XII klassides on ühegi erandita kõik seda meelt, et

nad ei proovi narkootikume. IX klasside koolinoored on kõige riski himulisemad, poisid tüdrukutest rohkem. Ehk siis peaaegu neljandik poistest ja umbes kuuendik tüdrukutest pole kindlad proovimise eitajad. (vt joonis 16)

Joonis 16. Narkootikumi prooviks tulevikus, klassi ja soo järgi (autori koostatud)

Põhjendused oma otsuse kohta tulevikus proovida keelatud aineid koonduvad kahe valdkonna vahel. Enamuse põhjenduseks on, et oleneb olukorrast, st neile sobivate tingimuste ja garantiide puhul nõustutakse tarvitama narkootikume. Sedasi vastasid IX klassi 2/3 nõustujatest. Kolm sama ealist teeks seda lihtsalt huvi pärast. Üks erand samast vanusest vastas, et kõik tuleb elus ära proovida.

Tulevikus mitte proovijate põhjendused jagunesid 156 vastanu vahel, 4 jättis oma otsuse põhjendamata. Erandiks arvatakse üks IX klassi noormees, kes on küll märkinud, et ei prooviks, aga põhjenduseks on kahtlevalt "Kui, siis kanep", mis on temal juba ka varem proovitud. Erind arvatakse analüüsist välja. Andmete kodeerimisel jagunesid tulemused viieks üldiseks vastuseks. Kokku saadi 187 keeldumise põhjendust.

Suurim üle kolmandiku keeldumise põhjustest olid: ei taha, ei meeldi, ei vaja, ei huvita. See omas suuremat tähtsust XII klassides ja IX klassi tüdrukute seas, kui teiste hulgas.

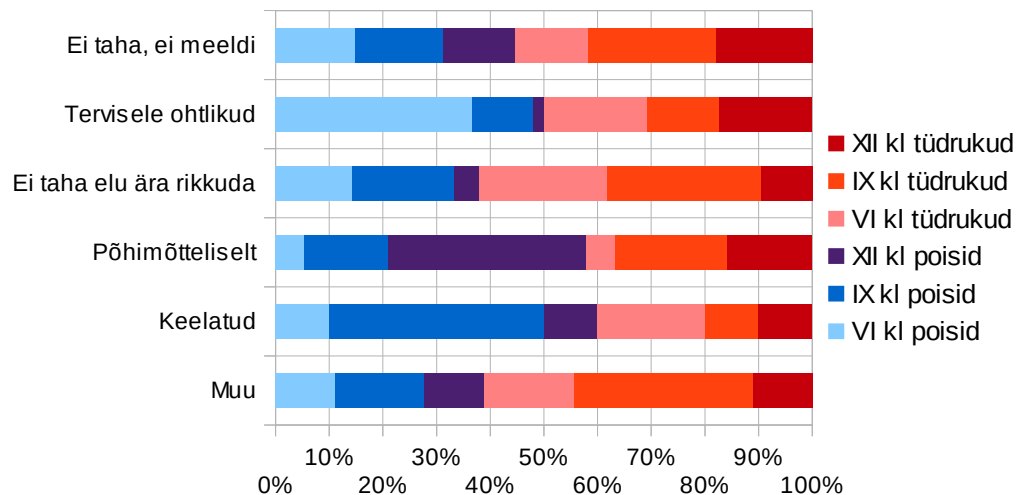
Teiseks põhjenduseks osutus natuke alla kolmandiku kogu vastustest tervisekahjulikkuse ja -ohtlikkuse teema. Siin tekkis väga selge erinevus poiste hulgas. Üle poolte noorematest poistest pidasid tervislikkust oluliseks, kuid vaid 5% vanematest poistest arvasid sama. Tüdrukute hulgas kõigub tervislikkuse teema tähtsus viiendiku ja kolmandiku vahel. (vt joonis 17)

Järgmiseks põhjuseks on toodud tuleviku perspektiiv elu mitte ära rikkuda. Seda mainiti 21 korda, mis on kolm korda vähem, kui populaarseim vastus. Vastanute gruppidest

protsentuaalselt sama palju kui „põhimõtteliselt” või „muud vastused”. (vt joonis 17)

Põhimõttelise vastuseisu alla arvati vastused: põhimõtteliselt ei, olen vastu, mõttetu tegevus. Põhimõtete kindlus paistab kasvavat koos vanusega, osatähtsuse muutus on järgmine: VI kl 3%, IX kl 10% ja XII kl 20%. (vt joonis 17)

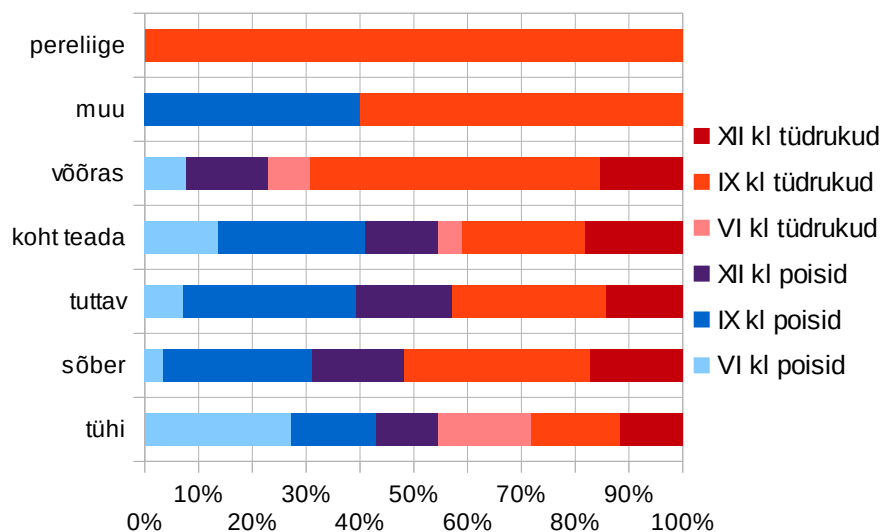
Sellepärast, et ained on keelatud, jätab kõige vähem noori narkootikumi tarvitamata. Samas on see viiel protsendil ikkagi argument. Peale IX klasside poiste on see kõigil viie protsendi lähedal, neil aga 13% põhjendustest. (vt joonis 17)

Joonis 17. Põhjendus, narkootikume tulevikus mitte proovida (autori koostatud)

Küsimuse „Kes on sulle narkootikume pakkunud?” tulemus näitab, et 55 noorel ehk kolmandikul valimist on teada, kust ta soovi korral võiks narkootikume saada. Neist kahekümne neljale on pakutud rohkem kui ühe allika poolt. Valimist kõige rohkematele on narkootikumi pakkujaks sõber (16%), poole protsendiga jääb alla tuttav, 13% teavad, kust ainet vajadusel kätte saab, seitsmele protsendile on võõras ainet pakkunud.

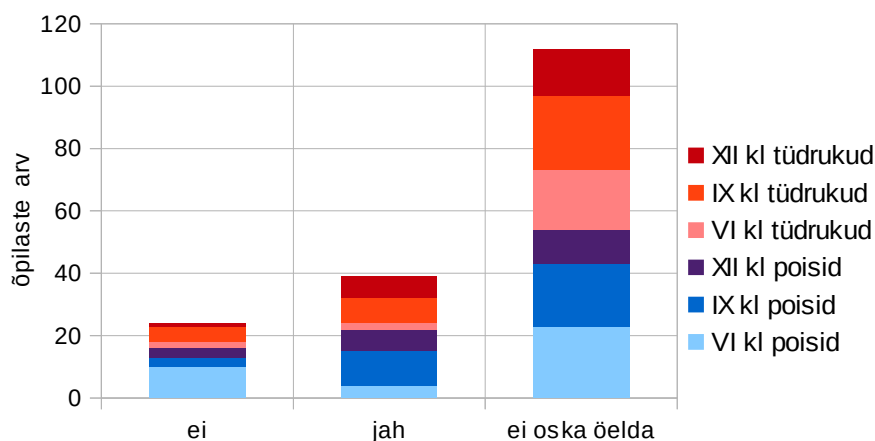
Üksikjuhtumitena on pakutud narkootikume pereliikme poolt, IX klassi tüdrukule ja VI klassi tüdrukule võõra poolt. VI klasside noori on kõige vähem püütud pakkumistega meelitada. Kõige rohkem on pakutud IX klasside noortele, peaaegu pooltele. Keskpäraseks on jäänud XII klasside noored, ühe kolmandikuga. Poiste ja tüdrukute vahel ei paista erinevust.(vt joonis 18)

Joonis 18. Narkootikumide pakkujad koolinoortele valimist (autori koostatud)

Küsitluse punkt, kuhu sai märkida, kas vastaja arvates narkootikumid on noortele kergesti kätte saadavad, on vastanud jaatavalt veidi üle viiendiku, eitavalt alla kuuendiku ja umbes kaks kolmandiku ei osanud öelda, vastamata jättis üks VI klassi poiss. Üldiselt arvatakse, et uimastid on noortele ligi kaks korda enam kergesti kättesaadavamad kui raskesti. (vt joonis 19)

Tüdrukud on suuremas teadmatuses kui poisid igas vanuse astmes. Sama suhe on ebakindlusega ainete kerge kättesaadavuse jaatamisega. Vanemad klassid on kindlamad kergesti kättesaadavuse pooldajad kui nooremad. Eitajaid on VI klasside poiste hulgas kõige rohkem ja XII klasside tüdrukutest kinnitab seda vaid üks noor. IX klasside tüdrukute hulgas on rohkem eitajaid kui poiste hulgas. (vt joonis 19)

Joonis 19. Arvamus valimist, kas narkootikumid on noortele kergesti kättesaadavad (autori koostatud)

Kui inhalandid välja arvata, mille tarbimist antud uuring ei analüüsi, siis pole kõige katastroofilisem olukord sõltuvusainete tarvitajatega. Regulaarseid tarvitajaid üksikute hulgas võib arvata olevat, kuigi seda ei tunnistata reeglina endalegi. Küsitluse punktides 11 ja 14 tuleb välja kokkulangevus, et kahele kolmandikule valimist pole narkootikumide pakutud. See tähendab, et kolmandik valimist, seda rohkem vanemates klassides, on aeg-ajalt ahvatlejate ja diilerite pressi all. Autori arvates on see liiga suur protsent ja sellega tuleb tegeleda, et pakkumisi vähendada.

2.4.4 Arvamuste ja ettepanekute analüüs Hiiumaa koolinoorte hulgas

Küsimustiku eelviimane punkt sisaldab kuute valikvastustega arvamust ja ühte avatud küsimust. See punkt on koolinoorte enda arvamuse välja selgitamiseks, miks nemad või nende kaaslased tarvitavad sõltuvusaineid. Nagu varasemas peatükis selgus, on enamik noori seotud alkoholi tarvitamisega. Seepärast on nende enda arvamus põhjuste väljaselgitamiseks kõige parem ja aktsepteeritavam viis. Eriti olulised on avatud küsimuse tulemused.

Sõltuvusainete tarvitamine suhtlemishirmude ületamiseks leidis peaaegu poolte vastanute arvates kinnitust. Mittenõustajaid on 13% vastuist ja 40% ei oska öelda oma arvamust suhtlemishirmude osas. Mida vanemad vastajad, seda kindlamad väitega nõustajad ja mida nooremad, seda suurem teadmatus antud väite suhtes. (vt tabel 3)

„Sõltuvusainete tarvitamine kuuluvustunde rahuldamiseks grupis” väitega nõustajaid on 70%, eitajaid kuus protsenti ja erapooletuid 20% valimist. Vastamata jättis 5 noort. Siin paistab sama tendents, nagu suhtlemishirmude puhul, et vanemad õpilased on veendunud selles kui nooremad ja tüdrukud on kindlamad kui poisid. XII klasside tüdrukutest vastasid 91% jaatavalt. (vt tabel 3)

Käesoleva riskikäitumise põhjuseks arvas 77% koolinoortest olevat enesehinnangu tõstmine, et ennast kujutleda tegijana või lahedana. See on ka tarvitamise põhjuste teema kõige kõrgem tulemus. Kuuendik ei oska öelda ja neist veel pooled märkisid „Ei”. Selle väite puhul vanuselisi ja soolisi suuri erinevusi pole. (vt tabel 3)

Järgmiseks valikvastuse väiteks on: „Soov sarnaneda noorte seas tunnustatud eeskujudele”. Sellega nõus ja kahevahel olijaid on kokku 4/5, vastavalt 40% ja 38% selt 40%. Eitajaid on umbes viiendik. Silmnähtavalt eristuvad siin IX klasside noored, kes

jagunevad suhteliselt võrdselt kolme seisukoha vahel. (vt tabel 3)

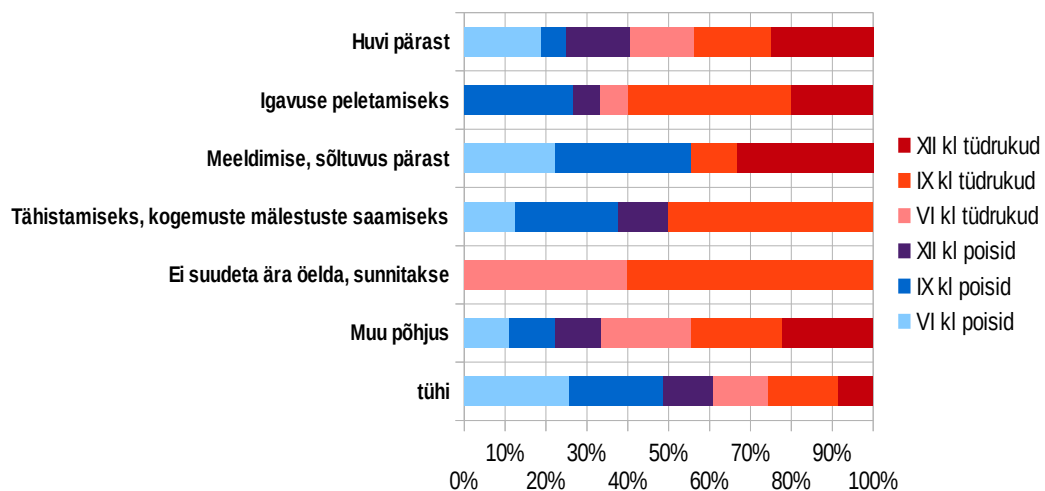
Need, kes on valikuvariandiks märkinud „murede eest põgenemine”, jagunevad järgmiselt. Väite pooldajaid 65%, eitajaid 7% ja neid kes ei oska öelda 26% valimist, ülejäänud jätsid vastamata. VI klassides on selle küsimuse suhtes teadmatust kõige rohkem. Vanemates klassides ollakse antud väites veendunud samapalju nagu kuuluvustunde ja enesehinnangu tõstmise küsimuses. (vt tabel 3)

Viimane valikvastusega väide on „Partneri ära rääkimiseks”. Sellele on vastatud kõige vähem „jah”. Eised on 16% ja peaaegu pooled ei oska selle kohta midagi öelda. Kõige suurem vastuseis, ligi kolmandik, on VI klasside poiste hulgas ja kõige suurem veendumus selles on XII klasside tüdrukute seas. Siin paistab välja väga selge eristumine tüdrukute ja poiste vahel. Tüdrukud on poistest rohkem jaatajad ja poisid on tüdrukutest rohkem eitajad. Eelpool selgus, et enamasti tüdrukutele pakutakse ja tehakse välja alkoholi. Võib arvata, et tegemist on nende poolt tekkinud stereotüüpse hirmuga ja loodud seosega, et siis tarbitakse ka partneri ära rääkimiseks. (vt tabel 3)

Tabel 3. Arvamus sõltuvusainete tarvitamise kohta koolinoorte seas (autori koostatud)

Suhtlemishirmude ületamiseks							
	VI kl		IX kl		XII kl		Kokku
	poisid	tüdrukud	poisid	tüdrukud	poisid	tüdrukud	
ei	9	1	3	5	2	2	22
jah	5	10	14	22	13	17	81
ei oska üelda	22	11	17	10	6	4	70
tühi	2	1					3
Kuuluvusvajaduse rahuldamiseks grupis							
ei	3		6	1		1	11
jah	18	16	21	31	17	21	124
ei oska üelda	14	5	7	5	4	1	36
tühi	3	2					5
Enese kohta „cool“							
ei	2		7	2		2	13
jah	29	17	22	28	20	19	135
ei oska üelda	6	6	5	7	1	2	27
tühi	1						1
Sarnaneda noorte seas tunnustatud eeskujudele							
ei	4	2	12	12	1	6	37
jah	15	12	8	13	14	9	71
ei oska üelda	17	9	14	12	6	8	66
tühi	2						2
Murede eest „põgenemiseks“							
ei	8	1	3			1	13
jah	12	9	21	33	19	20	114
ei oska üelda	16	13	9	4	2	2	46
tühi	2		1				3
Partneri ära rääkimiseks							
ei	11	2	6	5	3	1	28
jah	4	3	6	8	9	12	42
ei oska üelda	17	18	15	12	9	10	81

Samal teemal avatud küsimusele on vastatud 71 koolinoore poolt, 105 jättis lahtri täitmata. Kõige aktiivsemad vastajad on IX klasside tüdrukud. Kodeerimise tulemusena jaotati need seitsmesse kategooriasse. Peaaegu pooled, 32 korral vastajatest pakkusid sõltuvusainete tarbimise põhjuseks huvi pärast, piiride katsetamiseks, saadava mõju või tunde (emotsiooni) pärast, ära proovida kuidas on. Minimaalseim põhjus, mis on eraldi välja toodud, tuleb ainult viie põhikooli tüdruku ankeetidest, selleks on „ei suudeta ära öelda, sunnitakse”. Vastustest natuke alla veerandi väidavad, et igavuse pärast hakatakse kasutama sõltuvusaineid. Tagasihoidlikumalt ja suhteliselt võrdselt on pakutud põhjusteks: tähistamise pärast või mälestuste saamiseks, aine meeldimise või sõltuvuse pärast. Üks 15-aastane tüdruk pidas 16. küsimuse lõpus vajalikuks eriti rõhutada, et sõltuvusainete tarvitamise peamiseks põhjuseks on koolipingetest vabanemine. (vt joonis 20)

Joonis 20. Arvamus, milleks veel koolinoored tarvitavad sõltuvusaineid (autori koostatud)

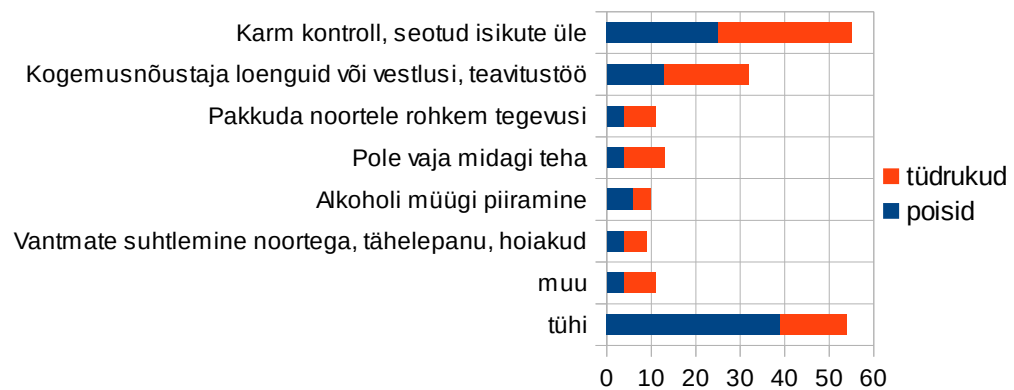
Viimane ankeetküsimustiku küsimus ootas koolinoorte ettepanekuid, kas ja kuidas vähendada noorte alkoholitarbimist Hiiumaal ning kuidas hoida Hiiumaa narkootikumivaba ja turvalisena. Sellele vastas peaaegu 70% valimist. Ideed olid väga mitmekesised ja jagunesid kodeerides seitsmeks küllalt tasavägiseks grupiks. (vt joonis 21)

Ülekaalukalt leiti, et tugevdades kontrolli ainete vahendajate üle ning karmistades karistusi vahendusega seotud inimeste osas, on võimalik Hiiumaal praegust olukorda muuta paremuse poole. Teiseks hinnatakse teavitustöö kasulikkust. Vestlused noortega,

loengud ja kohtumised kogemusnõustajaga. Nad on veendunud, et nähes oma silmaga inimest, kes on või oli sõltlane ja kuulda tõeliste kogemusi, annab kõige tõhusama tulemuse. (vt joonis 21)

Ülejäänud ideed jagunesid päris võrdselt, kaasaarvatud pessimistlik vaatenurk arvates, et nagunii ei saa midagi muuta ja see ongi ühiskonna loomulik osa. See jäi pingereas kolmandaks, ülejäänud ideed on mõne protsendi erinevusega esindatud. (vt joonis 21)

Hästi hakkab silma alkoholimüügi piiramise ettepanek, kus eriti oluliseks osutub see VI klassides, natuke IX klassides ja täisealised ei pane seda probleemi üldse tähele. Tüdrukud on poistest palju aktiivsemad kaasamõtledjad ja uute ideede väljapakkujad. (vt joonis 21)

Joonis 24. Arvamus sõltuvusainete tarbimise vähendamiseks Hiiumaal (autori koostatud)

Arvatavatest sõltuvusainete põhjustest ei olnud keegi juurde lisanud majanduslikku olukorda, ei vaesust ega taskuraha küllust. Väljapakutud lahendused, sõltuvuse ja seda tekitavate ainete vähendamiseks või mõnegi jaoks eemale hoidmiseks, on enamasti reaaselt võetavad, väljaarvatud „ Pole vaja midagi teha”, ”Ei ole halba, ilma heata”, viimasega sobib kokku ka meeldiv kommentaar „ Hiiumaal ei saa tarvitada, tuttavaid on liiga palju, politsei suhtumine on niigi karm, siin need pole levinud”. Teatud määral see mõte kindlasti töötab ja on hoidnud väikeseid kogukondi hullemast.

2.5 HIIUMAA KOOLINOORTE UURINGU TULEMUSTE ARUTELUD, JÄRELDUSED

Tubakatoodete kasutamise teema tulemuseks saadi käesolevas uuringus teada, et poisid on tüdrukutest kümne protsendipunkti võrra altimad proovima tubakatooteid. VI klassides on tubakatoodete kasutamine vaid proovimise tasemel, vaid paar õpilast on hakanud regulaarselt suitsetama, neist üks tihedamalt kui kord nädalas. IX klassides on tubakatooteid proovinud 65%. Tihedamalt kui korra nädalas tarbib 20% IX klasside õpilastest, neist enamus suitsetab ja üks on ka põsktubaka tarvitaja. XII klassides on tubakatoodete proovinud 36 %, tihedamalt kui korra nädalas suitsetab 11% selle vanuse õpilastest.

Järelikult peamine tubaka proovimise ja selle tarbima hakkamise aeg on Hiiumaa noorte hulgas enne IX klassi, siis see huvi kaob, isegi täisealiseks saamine ja tarvitamsiõiguse saamine ei ole neid harjumusi muutnud. Sellel, et XII klassi õpilaste seas on tubakatoodete tarvitamise kogemused kaks korda väiksemad, kui IX klassides praegu, võib olla kaks põhjust. Esiteks - sõltuvusainete tarvitajaid iseloomustab halb õppeedukus, nemad ei lähe reeglina gümnaasiumisse edasi õppima, vaid suunduvad ametit õppima või tööturule (Lilles & Ringmets, 2013, lk 5, 11, 27). Teiseks - tänastel IX klassi lastel on omad trendid, harjumused või pahed, mis ei pruugi olla seotud neist 3a varem koolitulnute omadega.

Alkoholi tarvitamisega seotud teemade uurimisel saadi käesolevas uuringus teada, et VI klassi tüdrukud on poistest riskialtimad alkoholi proovima ja IX klassis vastupidi. Kogu valimi suhtes on nende erinevus marginaalne. Alkoholi proovimine kasvab klasside võrdluses pidevalt, VI kl ja IX kl vahel natuke alla 30 protsendipunkti ning IX kl ja XII kl vahel 3 protsendipunkti – trend vaja täpsemalt kirjeldada. Alkoholi kangus, mida ollakse proovinud, näitab samamoodi kasvu: kui VI kl õpilastest on natuke alla poole proovinud ainult lahjat alkoholi, siis XII kl on see veidi alla kümnendiku õpilastest. Nii lahjat kui kanget alkoholi ollakse proovinud VI kl 15%, IX kl 48% ja XII kl 64% omaealistest õpilastest. Alkoholi tarbimise sagedus suureneb vanuse kasvades.

Järelikult alkoholi tarvitamine vanusega ei stabiliseeru ja on kasvavas trendis kogu

kooliaja. Siis on ka sellega seotud probleemid kasvavas terendis. Aine hankimise andmetest järeldub, et kõige suuremaks alkoholi tarvitamise mõjuriks on sõbrad. See kinnitab, et sõbrad mõjutavad ja sõpru mõjutatakse alkoholi tarvitama ja tõenäoliselt on õige järeldada ka vastupidist: sõprade kaudu saab ka pidurdada joomist.

Uimastite kasutamist uurides ilmnes, et VI klassides ei ole keegi narkootikumi proovinud, IX klassides on poisid rohkem proovinud kui tüdrukud ja XII klassides vastupidi. Narkootikumi on proovinud IX klassidest paarkümmend protsenti ja XII klassidest seitse protsenti omaealistest õpilastest. Siin paistab välja sama tendents nagu tubakatoodete tarbimise puhul, et gümnaasiumis on väiksem tarbinute protsent, kui IX klassis. Võib järeldada, et tegemist on ka samade põhjustega.

Gateway efekti antud uurimusega tõestada ei saa, sest puuduvad kangemate narkootikumide sõltlased. Aga välistada sellist riski ei saa, sest kõik viis kangemate narkootiliste ainete proovinud IX klasside õpilast on proovinud ka kanepit ja neli neist on regulaarsed nikotiini tarvitajad.

Koolinoorte endi arvamustest käesolevas uuringus selgub, et tubakatoodete kergesti kättesaadavuses on kindlad 63% ja kahevahel 27% valimist, alkoholi suhtes on need andmed vastavalt 72% ja 22%, narkootikumide suhtes samad andmed vastavalt 22% ja 64%. Ainult narkootikumide suhtes on enam kui kümnendik õpilastest veendunud, et need pole kergesti kättesaadavad. Järelikult on koolinoored ise ka mõistnud sõltuvusainete kasutamisega kaasnevat riski, sest kättesaadavuse arvamuste protsendid kajastavad ka nende ainete kasutamise vahekordi.

1. Enese kohta „cool“ („laheda“) kujutluspildi ülesehitamiseks.
2. Kuuluvustunde rahuldamiseks, mässata, olla sõltumatu, saada tähelepanu.
3. Pingeseisundi lõdvendamiseks, probleemide ja murede eest põgenemiseks.
4. Suhtlemishirmude ületamiseks.
5. Soov sarnaneda noorte seas tunnustatud eeskujudele.
6. Partneri „ärarääkimiseks“.

Uurimus tulemused näitavad, et enamasti ülal toodud väidete puhul on noormate arvamus vähem nõustuv ja mida vanemad on arvajad, seda suurem on nõustujate protsent. Seega võib järeldada et lapse arenemisega kasvab ka vajadus peamiselt enese hinnangu või enesekindluse tõstmiseks, kuuluvustunde rahuldamiseks ise endale valitud

grupis ning suurenevad kohustused ja pinged, millest on vaja puhata.

Sõltuvusainete tarvitamise põhjuste avatud küsimuses, sai lisada oma poolse arvamuse.

Neist tõusid esile „Huvi pärast” ja „Igavuse peletamiseks”.

2.6 HIIUMAA KOOLINOORTE SEAS SÕLTUVUSAINETE TARVITAMISE VÄHENDAMISEKS TEHTAVAD ETTEPANEKUD

Käesoleva lõputöö viimaseks etapiks on ettepanekute tegemine, mille aluseks on võetud mõningad uuringu analüüsi tulemused ja koolinoorte endi tehtud ettepanekud. Käesolevas uuringu abil saadi teada, et koolinoored soovivad ülekaalukalt kontrolli ja karistuste karmistamist eesmärgiga vähendada sõltuvusainete kättesaadavust. Uuringu analüüsist selgub, et tubakatooteid ja alkoholi saavad alaealised kätte kõige rohkem kioskid ja tanklast ise ostes ning ka sõprade - tuttavate ja vanemate koolikaaslaste kaudu. Tanklaid, mille juures on müügikiosk, on Hiiumaal kolm: Emmastes Alexela tankla, Käinas ja Kärđlas Olerexi tankla, ka pisemaid suitsu ja alkoholi müügikohti ei ole hiiumaal väga palju.

Ettepanekuks kohalikele omavalitsustele ja maavalitsusele on teha aktiivset koostööd politseiga ja Tervis Arengu Instituudiga kohaliku kogukonna suhtumise ja hoiakute muutmiseks alaealistele keelatud ainete müümisel. Kuna väikeses piirkonnas „Kõik tunnevad kõiki” ja „kuuldused jõuavad tegijatest ette”, võiks teostada kontrolloste samade alaealistega, kes on tõenäoliselt tegelikud kliendid ja teha seda nii tihedalt, et tuttavadki oleks selleks riskiks alati valmis.

Teiseks on ettepanek edaspidi arvestada nii alkoholi, kui ka tubakatoodete müügilubade väljastamisel koolide kaugust müügipunktist sel eesmärgil, et vähendada alaealiste poolt illegaalsete ainete tarvitamist Hiiumaal. Lõputöö teoreetilise osa 1.3 alapeatükis on tõestatud, et koolinoorte alkoholi tarbimine ja koolimaja kaugus alkoholi müügikohast on teine teisega seotud. See seos kehtib jalutusteevõrgu ulatuses, siit ettepanek kohalike omavalitsuste volikogudele, kasutada (AS) §42 õigust teha piiranguid alkoholimüügi osas oma haldusterritooriumil koolide ümbruses (*Alkoholiseadus*, 2002).

Kolmandaks on koolinoorte arvamuse alusel ettepanek narkodiilerite eemale hirmutamiseks. Peaksid senisest tihedamalt toimuma narkokoortega politsei külastused

koolides ja tänavatel ning teistes asutustes. Koolidele on üleskutse kutsuda kahtluste korral politsei tihedamalt narkokoortega kontrolli tegema.

Järgmiseks saadi käesolevas uuringus teada, et koolinoorte arvates mõjutavad riskikäitumist loengud ja vestlused, kui neile kõneleb inimene, kes on olnud kõnealusel probleemis, omab kogemusi ja teab mida ja millest ta räägib. Sellest konkreetne ettepanek, jätkata samalaadesid loenguid, nagu 2015/2016 õppeaastal, kus käesoleva töö autori juhtimisel viidi Hiiumaa koolides kõikidele vanuseastmetele sõltuvusteemalised loengud kogemusnõustajaga. Kogemusnõustaja on seitsme aastaselt liitunud kampadega, kümnendast eluaastast olnud regulaarne suitsetaja, 11 aastaselt toksikomaan, 13 aastaselt regulaarselt alkoholi tarbinud, 14 aastaselt viibinud noortevangla, edasi erinevad kinnipidamisasutused, vangistuse algusest alates narkomaan, vanglas sai kristlaseks, vabanedes osavõtja Laitse Lootuseküla rehabilitatsiooni programmis, edasi osalemine Lootuseküla jätkuprogrammis, mis on mõeldud tulevastele juhtidele, 2015 kolimine Hiiumaale, abiellumine. Sellega seotud ettepanek maavalitsusele: tasustada või katta loengutega seotud kulutused.

KOKKUVÕTE

Sõltuvusainete tarvitamine tänapäeval on Eestis tervikuna koolinoorte hulgas väga muret tekitav ja Euroopa keskmisest kõrgemate näitajatega. Suurimaks probleemiks sõltuvusainete seast on alkoholiga seonduv. Alkoholi tarvitamine on Eesti ühiskondlikutes hoiakutes ka kõige sallitum ja aktsepteeritum sõltuvusaine. See oleks nagu Eesti loomulik ja paratamatu osa, et noored hakkavad alkoholi proovima juba põhikoolis ja gümnaasiumastmes aegajalt purjutama, et paljudes peredes tegeletakse alkoholi kuritarvitamisega, et tänavapildis on tavaline kohata tõsistes probleemides alkoholisõltlast.

Lõputöö teoreetilises osas tuuakse esiteks välja sõltuvuse tunnused ja olemus ja selle määratlemise kriteeriumid. Teiseks tutvustakse olulisemaid sõltuvusaineid. Järgmisena käsitletakse sõltuvusainete tarvitamise põhjuseid, mis kõik taanduvad inimest ümbritseva keskkonna mõjutusele. Teoreetilise osa neljandas alapeatükis selgitatakse sõltuvusainete tarvitamise tagajärgi, nagu kuritarvitamine, sõltuvuse tekkimine, psüühikahäired ja muud haigused, seaduse rikkumised. Viimasena tutvustatakse esimeses osas Eesti koolinoorte sõltuvusainete tarvitamisega seotud valupunkte. Empiirilises osas tehti uurimus Hiiumaa üldhariduskoolide 12- 19 aastaste koolinoorte põhjal. Uurimus käsitles kolme sõltuvusainete gruppi: nikotiin, alkohol ja uimastid. Selle käigus käsitleti nende ainete seotud noorte kogemusi, ainete kättesaadavust ja tarvitamise põhjuseid ning koguti ettepanekuid tarvitamise piiramiseks. Analüüsi tulemusena tehti selgeks Hiiumaa koolinoorte sõltuvusainete tarvitamise hetkeolukord, kõrvutati tulemusi vanuseastmete ja sugude vahel. Tehti kolm konkreetset ettepanekut ennetustöö rakendamiseks kohaliku omavalitsuse ja maavalitsuse tasemel.

Käesoleva lõputöö uurimus Hiiumaa näitel selgitas välja, et ääremaade suletud kogukondades ei ole narkootikumide tarvitamine koolinoorte hulgas nii levinud nagu Eesti suuremates linnades ning jääb Euroopa keskmise ja Eesti keskmise vahele. Kahjuks Eestis kasvavat probleemi inhalantidega ei saanud käesolevas töös objektiivselt

analüüsida. Tubakatoodete tarvitamine vajab juba selle otsustavat piiramist ja valmisolekut tegeleda aine sõltlastega. Alkoholi tarvitamine jääb väga vähe alla Eesti keskmisele ning nõuab tõsist ennetustööd ja kogu kogukonna hoiakute muutmist.

Sõltuvusainete tarvitamise peamiseks põhjusteks osutusid tähelepanu vajadus ning peaaegu samavõrra ka kuuluvustunde rahuldamine ja murede eest põgenemine. Tavapärastele arvamustele lisandusid veel keelatud vilja maitsemise huvi ja sõltuvusainete tarvitamine igavuse peletamiseks.

Koolinoored ise arvavad, et nende kaaslasi võiks ennetustöö kaudu kõige rohkem mõjutada mitte tarbima, keelatud aineid, võimalikult karm kontroll vahendajate ja müüjate üle. Teiseks arvatakse mõjuvat kogemusnõustaja hoiatused ja kogemused: kes teab millest ta räägib ja kes ise on läbi elanud neid tundeid, mis antud teemaga kaasnevad.

Uurimuse käigus selgitati välja, mis seisus on hetkel Eesti väikeses kogukonnas koolinoorte sõltuvusainete tarvitamise ulatus ja sellega seotud probleemid. Pakuti välja nendega seotud probleemide vähendamise võimalused. Lõputöös püstitatud küsimused ja eesmärgid on vastatud ja täidetud.

VIIDATUD ALLIKAD

Aasvee K, R. J. (2015). Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2013/2014. Tallinn. Loetud aadressil

http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/6274/1/TAI_HBSC_2015_tabelid.pdf

Alkoholiseadus (2002). Riigi Teataja I, 01.09.2015, 1. Loetud aadressil

<https://www.riigiteataja.ee/akt/AS>

Altosaar, K. (2016). “Murdepunkt” on noortele toeks. *Sotsiaaltöö*, 3, 47–50. Loetud aadressil http://www.tai.ee/images/Murdepunkt_on_noortele_toeks.pdf

Auluck, A., Hislop, G., Poh, C., Zhang, L., & Rosin, M. P. (2009). Areca nut and betel quid chewing among South Asian immigrants to Western countries and its implications for oral cancer screening. *Rural and Remote Health*, 9(2), 1118.

Caetano, R., Kaplan, M. S., Huguet, N., Mcfarland, B. H., Conner, K., Giesbrecht, N., & Nolte, K. B. (2013). Acute Alcohol Intoxication and Suicide Among United States Ethnic/Racial Groups: Findings from the National Violent Death Reporting System. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 37(5), 839–846. <http://doi.org/10.1111/acer.12038>

Direktori käskkiri. (2015). *Palade Põhikooli õpilaste nimekiri*.

Eesti Konjunkturiinstituut. (2014). *Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis*.

Aastaraamat 2014. Tallinn: Eesti Konjunkturiinstituut, Tervise Arengu Instituut. Loetud aadressil

<http://www.rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/6191/1/Alkoholiaastaraamat2014.pdf>

Eesti Konjunkturiinstituut. (2015). Alkoholi aastaraamat 2015. Loetud aadressil

https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Tervisevaldkond/144774789351_alkoholi_turg_2015.pd.pdf

Emmaste Kool. (n.d.). Õpilased. Loetud aadressil

<http://www.emmaste.edu.ee/cms/opilased>

Emor, A. S. (2014). Riskikäitumise teadlikkuse uuring kolmes sihtrühmas UURINGU RAPORT, 1–167.

- ESPAD uuring: Noorte uimastitega katsetamine on stabiliseerunud. (2016). Loetud aadressil <http://www.tai.ee/et/instituut/pressile/uudised/3285-espadauuring-noorte-uimastitega-katsetamine-on-stabiliseerunud>
- Hardiman, M. (2000). *Sõltuvus*. (T. Kepler, Ragne & eessõna autor Russell, Maura, Eds.). Tallinn: Tänapäev.
- Harro, J. (2006). *Uimastite ajastu*. Tartu Ülikooli kirjastus.
- Hatzenbuehler, M. L., Corbin, W. R., & Fromme, K. (2011). Discrimination and alcohol-related problems among college students: A prospective examination of mediating effects. *Drug and Alcohol Dependence*, 115(3), 213–220. <http://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2010.11.002>
- Huang, Y.-Y., Kandel, D. B., Kandel, E. R., & Levine, A. (2013). Nicotine primes the effect of cocaine on the induction of LTP in the amygdala. *Neuropharmacology*, 74, 126–34. <http://doi.org/10.1016/j.neuropharm.2013.03.031>
- Järvelaid, M., & Haldre, S. (2015). Kanep – uimasti või ravim. *Eesti Arst*, 94(1), 19–25. Loetud aadressil <https://ojs.utlib.ee/index.php/EA/article/view/12081/7191>
- Kanep. (n.d.). Loetud aadressil <http://www.narko.ee/kanep/>
- Karu, K. (2012). *Terve Eesti sihtasutuse “alkoholisõltumatuse” ennetusprogrammi turundus- kommunikatsioon ettevõtetetele*. Loetud aadressil http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/27529/karu_kersti.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kobin, M., Allaste, A. ., Sooniste, T., Derman, N., Vainu, V., Reiska, E., ... Saar, U. (2012). *Uimastite tarvitamine koolinoorte seas : 15 – 16-aastaste õpilaste legaalse ja illegaalse narkootikumide kasutamise Eestis*. Loetud aadressil https://intra.tai.ee//images/prints/documents/133846612537_Uimastite_tarvitamine_koolinoorte_seas_raport.pdf
- Kossinkova, K., & Vorobjov, S. (2016). Vanemate mõju õpilaste narkootikumide tarvitamisele Eestis. *Sotsiaaltöö*, 2, 67–71. Loetud aadressil http://www.tai.ee/images/ST2_2016_Kossinkova_Vorobjov.pdf
- Käina Kool. (n.d.). Klassid. Loetud aadressil <http://www.kaina.edu.ee/?q=node/12>
- Kärdla Ühisgümnaasium. (n.d.). Nimekirjad. Loetud aadressil <http://www.kardla.edu.ee/nimekirjad>
- Laaniste, A. (2014). Uimasteid kuritarvitanud ja uimasteid mitte kuritarvitanud noorukite uimastitarbimise kogemused. <http://doi.org/10.1007/s13398-014-0173-7.2>

- Lauka Põhikool. (n.d.). Õpilased. Loetud aadressil <http://www.lauka.edu.ee/koduleht/index.php/kool>
- Leonardi, C., Vellucci, R., Mammucari, M., & Fanelli, G. (2015). Opioid risk addiction in the management of chronic pain in primary care: the addition risk questionnaire. *European Review for Medical and Pharmacological Sciences*, 19(24), 4898–4905.
- Lilles, E., & Ringmets, I. (2013). *Eest i kooliõpilaste suitsetamine ja sotsiaalne keskkond*. Loetud aadressil <https://core.ac.uk/download/files/543/14498570.pdf>
- Maailma Tervishoiuorganisatsioon. (1993). RHK-10-V Psüühika- ja käitumishäired. Retrieved March 19, 2016, from <http://www.kliinikum.ee/psychhiaatrikliinik/lisad/ravi/RHK/RHK10-FR17.htm>
- Martínez-gonzález, J. M., López, R. V., Iglesias, E. B., & Verdejo-garcía, A. (2016). Self-deception as a mechanism for the maintenance of drug addiction, 28(1), 13–19. <http://doi.org/10.7334/psicothema2015.139>
- May, G. G. (2009). *Addiction and Grace*. HarperCollins e-books.
- Naim-Feil, J., & Zangen, A. (2013). Addiction. In *Handbook of Clinical Neurology* (Vol. 116, pp. 613–630). <http://doi.org/10.1016/B978-0-444-53497-2.00049-8>
- Ng, N., Weinehall, L., & ??hman, A. (2007). “If I don’t smoke, I’m not a real man’ - Indonesian teenage boys' views about smoking. *Health Education Research*, 22(6), 794–804. <http://doi.org/10.1093/her/cyl104>
- Norway Grants, Siseministerium, & Tervise Arengu Instituut. (n.d.). Kuidas alkohol mõjub? Loetud aadressil <http://noored.alkoinfo.ee/mis-on-alkohol/kuidas-alkohol-mojub/>
- Parve, V. (2012). Valter Parve: Üks laps ees või taga? *Pärnu Postimees*. Loetud aadressil <http://parnu.postimees.ee/725326/valter-parve-uks-laps-ees-voi-taga>
- Parve, V. (2015). Valter Parve: Selge see, et joomine on kasulik. *Pärnu Postimees*. Loetud aadressil <http://parnu.postimees.ee/3380905/valter-parve-selge-see-et-joomine-on-kasulik>
- Pertwee, R. G. (2006). Cannabinoid pharmacology: the first 66 years. *British Journal of Pharmacology*, 147 Suppl , S163–71. <http://doi.org/10.1038/sj.bjp.0706406>
- Pühalepa. (2016). *Suuremõisa Lasteaed-Põhikooli arengukava 2016-2021*. Pühalepa Vallavolikogu (Vol. 1). Loetud aadressil http://www.suurem.edu.ee/docs/SLParengukava2016_2021.pdf
- Saxvig, I. W., Pallesen, S., Wilhelmsen-Langeland, A., Molde, H., & Bjorvatn, B.

- (2012). Prevalence and correlates of delayed sleep phase in high school students. *Sleep Medicine*, 13(2), 193–199. <http://doi.org/10.1016/j.sleep.2011.10.024>
- Sotsiaalministeerium. (2014). Alkoholipoliitika Roheline Raamat (pp. 1–41). Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/.../alkoholi_roheline_raamat-19.02.14.docx
- Sotsiaalministeerium, E. (1996). *Kümnes väljaanne 2*.
- Streimann, K. (2010). Alkohol ja noored. *Sotsiaaltöö*, 2, 12–15.
- Tervise Arengu Instituut. (n.d.-a). Miks hakatakse uimasteid tarvitama. Loetud aadressil <http://www.narko.ee/miks-hakatakse-uimasteid-tarvitama/#>
- Tervise Arengu Instituut. (n.d.-b). Mis on alkohol? Loetud aadressil <http://alkoinfo.ee/et/kogused/mis-on-alkohol>
- Toobal, T. (2016). Alkoholipoliitika kohalikul tasandil – pilootprojekti esmased õppetunnid ja tulemused. *Sotsiaaltöö*, 1/2016. Loetud aadressil http://www.tai.ee/images/ST1_2016_sisu_Toobal.pdf
- Tubakas. (n.d.). Retrieved April 20, 2016, from <http://www.narko.ee/tubakas/>
- Tubakaseadus (2005). Riigi teataja I, 12.03.2015, 78. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032016004>
- Turu-uuringuteAS. (2016). Avaliku arvamuse ja riskikäitumise uuring 2015, (November 2015).
- Wang, S. H., Lin, I. C., Chen, C. Y., Chen, D. R., Chan, T. C., & Chen, W. J. (2013). Availability of convenience stores and adolescent alcohol use in Taiwan: A multi-level analysis of national surveys. *Addiction*, 108(12), 2081–2088. <http://doi.org/10.1111/add.12278>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*.

LISAD

Lisa 1. 2015 ankeet

UURING HIUMAA ÕPILASTE ALKOHOLI JA SÕLTUVUSAINETE TARBIMISEST

Käesoleva uuringu eesmärk on saada ülevaade Hiiumaa noorte alkoholi, tubakatoodete ja narkootiliste ainete tarbimisest. Küsitlus viiakse läbi Hiiumaa koolides, 6., 9. ja 12. klassides. Saadud andmeid kasutatakse ainult statistilistel eesmärkidel ja ennetustöö kavandamiseks.

Uuringu tarbeks koostatud küsitlus on anonüümne, ehk vastaja isikut ei tuvastata ja selle tulemusi töötleb erapooletu spetsialist. Täidetud küsitlused pannakse Sinu nähes suletud ümbrikusse, koolis ja vanematele neid ei näidata.

Vastamisele ei järgne kohustusi, karistusi või muud meetmeid. Uuringu viib läbi Hiiumaa alaealiste komisjon koostöös Rajaleidja keskusega.

Küsimustiku täitmine võtab aega kuni 45 minutit. Vastamiseks täida tühjaks jäetud lahtrid, tee märged vastavasse ruutu või ruutudesse ja valikvastuste puhul kriipsuta läbi vale variant. Kui midagi jääb arusaamatuks, siis küsi julgelt küsitluse läbiviijalt selgitusi!

Sinu panus sellesse uuringusse on väga oluline!

Hiiu

Maavalitsus

Palun iseloomusta oma suhet **tubakatoodetesse**

Ma ei ole kunagi proovinud

Olen proovinud sigarette põsktubakat vesipiipu

Olen „pühapäevasuitsetaja“ (su itsetan väga harva, kuni 1 suits nädalas)

Tarbin tihti suitsu ..... korda päevas/nädalas
põsktubakat ..... korda päevas/nädalas
vesipiipu ..... korda päevas/nädalas

Kuidas jõuavad Sinuni tubakatooted?

Ma ei saa neid kusagilt.

Ma ostan neid ise...

Ma saan neid ...

Ma palun neid osta ...

poest

kodust

sõbral

kioskist

sõbralt

võõral täiskasvanud inimesel

tanklast

tuttavalt

vanematel

baarist

võõrastelt inimestelt

koolikaaslastel

avalikelt üritustelt

kingituseks

sugulas(te)l

muu

muu

muu

Kui tarbid tubakatooteid, siis tavaliselt teed seda

üksi sõpradega tuttavatega vanematega kuidas kunagi

Tavaliselt suitsetatakse või tarbitakse tubakatooteid

kooli territooriumil

tänaval/bussipeatuses

kodus

sõbra pool

pidudel

muu

Mis Sa arvad, kas tubakatooted on noortele kergesti kättesaadavad?

jah

ei

ei oska öelda

6. Palun iseloomusta oma suhet **alkoholi**

Ma ei ole kunagi proovinud

Olen proovinud lahjasid alkohoolseid jooke (kuni 22%)

Siia kuuluvad näiteks õlu, siider, vein, segujoogid

Olen proovinud kangeid alkohoolseid jooke (üle 22%)

Siia kuuluvad näiteks viinad, viskid, konjakid, liköörid jmt.

7. Kui sageli tarbid/oled tarbinud alkohoolseid jooke?

Kui sa pole neid kunagi proovinud, jäta see küsimus vastamata.

1x elus 1x aastas 1x kuus 1x nädalas tihedamini

8. Alkoholi tarbitakse tavaliselt

baaris/restoranis

koolipeol

koos vanematega

kodus

klassi väljasõidul

koduümbuses

sõprade pool kodus

avalikel üritustel

muu

9. Kuidas jõuab Sinuni alkohol?

Ei jõuagi.

Ma ostan seda ise...

Ma saan seda ...

Ma palun seda osta ....

poest

kodust

sõbral

kioskist

sõbralt

võõral täiskasvanud inimesel

tanklast

tuttavatelt

vanematel

baarist

võõrastelt inimestelt

koolikaaslastel

avalikelt üritustelt

kingituseks

sugulastel

muu

muu

muu

10. Mis Sa arvad, kas alkohol on noortele kergesti kättesaadav?

jah ei ei oska öelda

11. Milline on Sinu suhe sõltuvusainetega?

Olen nuusutanud mürgiseid ja keemilisi aineid „kaifi“ saamise eesmärgil. jah ei

Nuusutan teatud regulaarsusega/sageli/vastavalt vajadusele. jah ei

Olen proovinud narkootikume. jah ei

Tarbin narkootikume teatud regulaarsusega/sageli/lähtuvalt vajadusest. jah ei

Mulle on pakutud narkootikume, kuid ma ei võtnud vastu. jah ei

Tean inimesi, kes on kasutanud / on proovinud narkootikume. Ei tea selliseid

Mul puudub igasugune kogemus sõltuvusainetega.

12. Mida oled nuusutanud või tarvitanud (kui oled)?

bensiin kanep seened

liim amfetamiin heroiin

lakk ecstasy korgijook (GHB)

puhastusvahendid kokaiin muu

muu LSD .....

.....

(Palun täpsusta)

(Palun täpsusta)

13. Kui Sulle narkootikume pakutakse, kas prooviksid? jah ei

Palun põhjenda.

.....
.....

14. Kes on Sulle narkootikume pakkunud (kui on pakutud)?

sõber

tuttav

võõras

pereliige/sugulane

muu

ma tean, kust neid osta saab

15. Mis Sa arvad, kas narkootikumid on noortele kergesti kättesaadavad?

jah ei ei oska öelda

16. Milline on sinu arvamus, miks noored tarvitavad alkoholi ja narkootikume?

Suhtlemishirmude ületamiseks. Nagu näiteks arvutisõltuvus, koolivahetus, varasem valus suhtlemiskogemus jne.

jah ei ei oska öelda

Kuuluvusvajaduse rahuldamiseks grupis, mille normide hulka kuulub sõltuvusainete pruukimine. Tunnustusvajaduse rahuldamiseks teha midagi keelatud või taunitavat. Mässata reeglite vastu, olla sõltumatu ja saada niimoodi tähelepanu, mida koolitöö ei paku.

jah ei ei oska öelda

Enese kohta „cool“ („laheda“) kujutuspildi etteehitamiseks.

jah ei ei oska öelda

Soov sarnaneda noorte seas tunnustatud eeskujudele (igat sorti staarid jt).

jah ei ei oska öelda

Pingeseisundi ajutiseks lõdvendamiseks, konkurentsist, ebaedust, tõrjutusest, vaesusest, pereprobleemidest jms tingitud kestvate murede eest „põgenemiseks“.

jah ei ei oska öelda

Partneri „ärraääkimiseks“.

jah ei ei oska öelda

Tarvitatakse veel sellepärast, et.....

.....

.....

17. On Sul mõtteid, kas ja kuidas vähendada noorte alkoholitarbimist Hiiumaal?

Kuidas hoida Hiiumaa narkootikumivaba ja turvalisena?

.....

.....

.....

18. Sugu

mees naine

19. Vanus

.....

20. Päev, kuu, aasta

.....

SUUR TÄNU OSALEMAST ja AUSALT VASTAMAST!

Lisa 2. Alkoholi tarvitamise põhjuste loetelu

LOETELU VÕIMALIKEST TEGURITEST, MIS VIIVAD NOORI

ALKOHOLI TARVITAMA

Vastamine on nii Sinu kui kooli suhtes anonüümne, Sinu poolt täidetud ja mulle üle antud ankeeti loen ainult mina. Vali iga teguri puhul tema olulisust iseloomustavast reast ainult üks - Sinu arvates tõele kõige lähemal olev ja märgi see ära. Küsimuste 8, 15, 16, 17 ja 18 puhul saad avaldada arvamust oma sõnadega.

I JOOMISE OLETATAVAD PÕHJUSED NOORTE PUHUL:

1. Juuakse suhtlemishirmude ületamiseks. Vastavate hirmude allikas on omaette teema – arvutisõltuvus, koolivahetus, varasem valus suhtlemiskogemus jne.

- a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Siiski mitte eriti   d. Üldse mitte oluline

2. Kuuluvusvajaduse rahuldamiseks grupis, mille normide hulka kuulub alkoholi pruukimine

- a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

3. Tunnustusvajaduse rahuldamiseks teha midagi keelatut või taunitavat. Mässata reeglite vastu, olla sõltumatu ja saada niimoodi tähelepanu, mida koolitöö ei paku.

- a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

4. Omaenese kohta „cool“ („laheda“) kujutluspildi ülesehitamiseks

- a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

5. Soov sarnaneda noorte seas tunnustatud eeskujudele (igat sorti staarid jt)

- a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

6. pingeseisundi ajutiseks lõdvendamiseks, konkurentsist, ebaedust, tõrjutusest, vaesusest, pereprobleemidest jms tingitud kestvate murede eest „põgenemiseks“

- a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

7. Partneri „ärarääkimiseks“

- a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

8. Juuakse veel sellepärast, et

.....
...

II JOOMISELE AITAVAD KAASA:

9. Kodus kasvades pealtnähtud/omandatud harjumus, kus millegi olulise tähistamisel on kombeks kõige muu hulgas tingimata ka klaase kokku lüüa

- a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

10. Eeskujuks muude täiskasvanute igapäevane komme – igasugused vastuvõtud, avamised jne

- a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

11. Kõmumeedia ning reklaamid näitavad joomist ahvatleva, kahjutu

tegevusena a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

12. Soodustab seegi, et selgitustöö oma tervise hoidmise kasulikkusest on napp

ja nõrgavõitu a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

13. Alkoholi noortele kergesti kättesaadav, selle müümisel ja tarvitamisel

karistamatuse tunne a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Mitte eriti oluline   d. Üldse mitte oluline

14. Joomist soodustab kindel veendumus, et „narkots“ on joomisest igal juhul

kahjulikum. a. Väga oluline   b. On oluline küll   c. Siiski mitte eriti   d. Üldse mitte oluline

15. Noorte hulgas levivale alkoholi tarvitamisele aitavad veel kaasa:

.....
.....

III MILLEST VÕIKS JOOMISE VÄHENDAMISEL ABI OLLA?

16. Selleks, et noored vähem alkoholi tarvitaksid, oleks kõigepealt vaja:

16.1.

.....

.....
16.2.
.....
.....

17. Sinu kodukohas saab alaealine alkoholi kõige kergemini kätte:

.....
18. Joomise kahjulikkusest on palju räägitud, noorte puhul on kõige suuremad ohud:

18.1.
.....
.....

18.2
.....
.....

IV ISIKLIKUD TEEMAD

19. Võid jätta vastamata, aga kui ei pelga, siis kui tihti Sa ise alkoholi pruugid?

a. vähemalt kord nädalas   b. paar korda kuus   c. mõned korrad aastas   d. ei pruugigi

Mis selle peamine põhjus on?

Küsimustes nr 1 ja 6 on loetletud mõned tüüpilised mured – palun loe alljärgnevas need üle ja märgi siis ära see, mis praegusel ajal Sinu enda puhul kõige olulisem pingeallikas tundub olevat:

- e. pidev sund edukas olla ja konkurentsipüsida, ajutise ebaõnne ületähtsustamine
- f. teistest erinemine – vahel soov, vahel reaalsus ja siis oled naerualune, tõrjutud, üksik
- g. kas just vaesus, aga keskmisega võrreldes märgatavalt väiksem võimalus vajalikke kulutusi teha
- h. kodused tülid, vanemate lahusus (selle hirm), keegi on kogu aeg ära jne – kodus pole hea olla...
- i. sassis suhted kõige kallima inimesega

Kas kodune rahanappus on pannud Sind tühja kõhtu kannatama?

j) kahjuks tihti k) vahel ikka juhtub l) väga harva m) ei

Täna abi ja usalduse eest! Valter Parve. TÜ Pärnu kolledži lektor .....

..... 2015

SUMMARY

AN ABUSE OF ADDICTIVE SUBSTANCE AMONG SCHOOL YOUTH BASED ON THE EXAMPLE OF HIIUMAA.

Madis Roosimaa

Hiiumaa as the smallest county of Estonia, is located on an island with less than 10 000 inhabitants. Abuse of addictive substance among school youth in Estonia today is above the European average. The biggest problem of substance abuse is alcohol. Alcohol consumption in Estonian norms and attitudes is the most widely accepted and tolerated by the addictive substances.

The theoretical part of the thesis presents the main addictive substances, related problems and their character. The empirical part consists of the study about Hiiumaa island school youth between 12 and 19 years of age. The study looked at three groups of addictive substances: nicotine, alcohol and drugs and the experiences of youth connected to those drugs, availability, causes of use and suggestions. The analysis resulted in a clear current situation of addictive substances abuse among Hiiumaa school youth, the results were compared with age levels and genders and proposals were made for the implementation of prevention on the county-level.

The abuse level of addictive substances among Hiiumaa school youth is ranked between the average of Estonia and Europe. Unfortunately, a growing problem with inhalants in could not be objectively analyzed in this work. Tobacco use requires monitoring and readiness to deal with the substance addicts. Alcohol consumption remains little below the average in Estonia and requires a serious prevention and changing of attitudes throughout the community. Addictive substance abuse reasons were rooted in the need for attention and quite equally also in the satisfaction of belonging and in fleeing from worries. In addition to traditional reasons some brought out the interest of tasting the „forbidden fruit“ and just out of boredom.

Opinion of youth is that their peers could be helped by tough control over the brokers

and suppliers to avoid consumption of prohibited substances. Secondly, the influence could also be the experiences and warnings of an experienced advisor.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Madis Roosimaa,

1 annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Koolinoorte sõltuvusainete tarbimine Hiiumaa Näitel,

mille juhendaja on Valter Parve, mag

ja kaasjuhendaja on Kandela Õun, mag

1.1 reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega

isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 18.01.2017